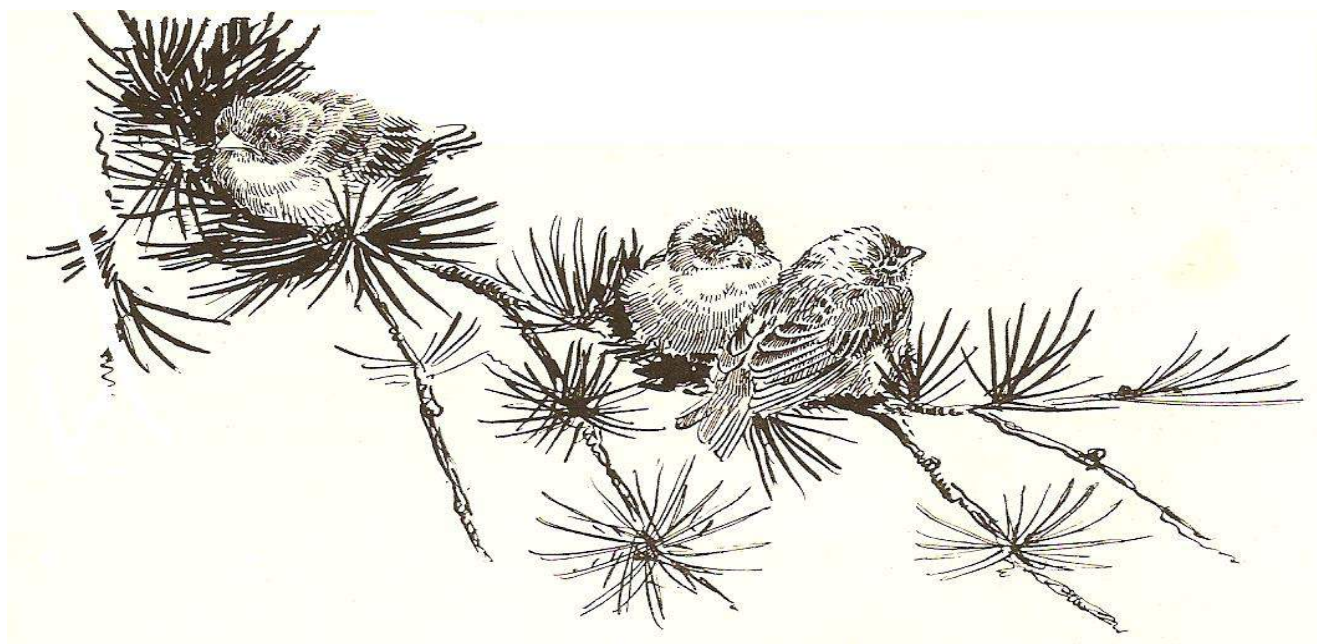

Tuinvogelonderzoek 2015

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Subgroep Avifauna

E.C.G. (Egbert) Leijdekker
tuinvogelonderzoek@vwggooi.nl
Rapportnummer 248

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord.....	3
2.	Inleiding.....	4
3.	Top 10.....	5
4.	Totaal aantal getelde vogels	8
5.	Meerjarenoverzichten percentage tuinen.....	13
5.1.	Tabel 1 – Winter meerjarenoverzicht	14
5.2.	Tabel 2 – Lente meerjarenoverzicht	15
5.3.	Tabel 3 – Zomer meerjarenoverzicht.....	16
5.4.	Tabel 4 – Herfst meerjarenoverzicht	17
6.	Overzichten per seizoen.....	20
6.1.	Tabel 5 - Winteroverzicht.....	20
6.2.	Tabel 6 - Lenteoverzicht.....	21
6.3.	Tabel 7 - Zomeroverzicht	22
6.4.	Tabel 8 – Herfstoverzicht	23
7.	Aantal getelde vogels.....	24
7.1.	Winter – aantal getelde vogels.....	24
7.2.	Lente – aantal getelde vogels.....	25
7.3.	Zomer – aantal getelde vogels	26
7.4.	Herfst – aantal getelde vogels.....	27
8.	Totaaltellingen	30
8.1.	Winter - Totaaltelling	30
8.2.	Lente - Totaaltelling	31
8.3.	Zomer- Totaaltelling.....	32
8.4.	Herfst - Totaaltelling	33
9.	Seizoenen.....	34
10.	Hoe zijn de seizoenen in 2015 (landelijk) verlopen?	35
10.1.	Winter 2014-2015 (december, januari, februari).....	35
10.2.	Lente 2015 (maart, april, mei)	36
10.3.	Zomer 2015 (juni, juli, augustus)	37
10.4.	Herfst 2015	38
11.	Toelichting tabellen en bronvermeldingen	39
11.1.	Tabellen	39
11.2.	Bronvermeldingen	39

1. Voorwoord

Doelstelling

De doelstelling van de tuinvogeltelling is om zoveel mogelijk gegevens over onze tuinvogels te verzamelen en vast te leggen, waarmee veranderingen kunnen worden geanalyseerd over een historische periode. Dit tuinvogelonderzoek loopt al vanaf 1992 en is oorspronkelijk gestart met inwoners in het Gooi.

Overgangsmaanden

Door de deelnemers worden elk kwartaal de resultaten van de tellingen genoteerd, d.w.z. dat per week het grootste aantal vogels (per soort) in de tuin worden genoteerd.

Over de periode 1992 tot en met 2011 werden echter de maanden maart en september als overgangsmaanden aangemerkt. Dat betekende dat van de seizoenen winter en zomer alleen de eerste negen weken werden meegenomen in de berekeningen; de maanden maart en september werden dus geëlimineerd.

Sinds ik de rapportage heb overgenomen is daar verandering in gekomen, want ik ben een andere mening toegedaan. Mijn standpunt is dat, gezien het veranderende weerbeeld van de afgelopen jaren, en het overigens ook lastig is om deze periodes wetenschappelijk te onderbouwen, de motivatie daarvoor niet (meer) legitiem is. Wanneer we wel alle weken tellen, dan kan wellicht een verschuiving in de seizoenen worden waargenomen.

Berekeningsmethodiek

Het gevolg van de twee verschillende methodieken is dat de gemiddelde uitkomsten vanaf 2012 ten opzichte van de periode daarvoor anders kunnen zijn. Ik verwacht geen grote verschuivingen, maar het is toch nuttig om over alle jaren dezelfde berekeningsmethodiek te hanteren.

Het voornemen was om, met ingang van verslag 2015, de periode 1992 tot en met 2012, volgens de door mij gehanteerde methodiek, opnieuw te berekenen. Ik heb dat echter onderschat qua tijdsbelasting, want helaas zijn de gegevens over de jaren tot en met 2011 niet digitaal beschikbaar.

Op dit moment heb ik wel een gescande versie van alle rapporten, met daarbij de oorspronkelijke telformulieren. Deze rapporten worden nu digitaal omgezet met behulp van zogenaamde OCR-software (dat is software die gescande documenten naar tekst kan omzetten), waarna ik de onduidelijke gegevens als gevolg van deze omzetting kan aanpassen.

Het omzetten is op dit moment in bewerking en de reële verwachting is dat, met ingang van de rapportage over 2016, de uitkomsten volgens dezelfde methodiek zijn berekend.

Aanvullingen per 2016

Los van bovengenoemde berekeningssystematiek is het voornemen de rapportage met enkele onderdelen uit te gaan breiden. Ik heb namelijk de oude rapporten doorgenomen en zag dat in het verleden ook aandacht werd geschonken aan nesten, soort (type) van de tuin en een trefkans dat de vogelsoort kan worden aangetroffen. In het kader hiervan zal iedereen worden gevraagd om (eenmalig) een aantal gegevens bij mij aan te leveren.

Dankzegging

De gegevens met betrekking tot de gesignaleerde vogels komen uit onze eigen waarneming, maar in dit verslag wordt ook informatie verstrekt over vogelsoorten en de seizoenbeschrijvingen (incl. warmte- en koude getallen). Deze informatie is van de websites gehaald van respectievelijk KNMI en Vogelbescherming Nederland, waarvoor ik mijn dank uitspreek aan deze organisaties.

Veel leesplezier met dit verslag en als er opmerkingen of aanbevelingen zijn, dan verneem ik dat graag.

Egbert Leijdekker

2. Inleiding

Het blijft moeilijk om het aantal deelnemers aan het tuinvogelonderzoek op peil te houden, want met enige regelmaat melden deelnemers zich af (in een aantal gevallen zonder terugkoppeling en dat is toch wel jammer). Toch lukt het om, via een oproep door middel van de nieuwsbrief van onze vogelwerkgroep, weer nieuwe deelnemers te vinden, met als resultaat dat het aantal ongeveer gelijk blijft. Aan de tuinvogeltellingen in 2015 hebben maximaal 36 deelnemers meegewerkt (vorig jaar waren er dat nog 45).

De deelnemers aan het onderzoek ontvangen ieder kwartaal een formulier, waarin wekelijks van elke vogelsoort het hoogst waargenomen aantal wordt genoteerd. Deze gegevens worden in een totaaloverzicht opgenomen, waarbij dan het aantal tuinen wordt geteld waarin een bepaalde soort is gezien.

In de loop der jaren zijn een aantal trouwe tellers verhuisd en toch deel blijven nemen aan de tellingen. De consequentie hiervan is dus dat de resultaten zich niet alleen beperken tot dit deel van het land. Dit rapport bevat de uitkomsten van de activiteiten van de deelnemers.

Het is aardig om eens te kijken naar het aantal getelde vogels, want stel dat bijvoorbeeld 10 spreeuwen alle 13 weken in een tuin zijn gezien en 100 koolmezen maar 10 weken, dan scoort de spreeuw dus hoger.

Om nu een beter beeld te krijgen is er een top 10 samengesteld van het totaal aantal getelde vogels opgenomen en vergeleken met uitkomst van het vorige jaar. Opgemerkt moet wel worden dat, zoals bij de inleiding al aangegeven, niet alle tellers elk kwartaal hebben ingevuld en dat kan de aantallen enigszins beïnvloeden. Voorts kan het aantal tellers ook het totaal beïnvloeden als we kijken naar het totaal van de getelde vogels, maar de trend blijft wel waarneembaar.

Aan de totaaloverzichten is ook een getal opgenomen dat betrekking heeft op de weersomstandigheden en dat betreft het zogenaamde warme- en koude getal. Later in dit rapport wordt daar een nadere toelichting over gegeven. Door het KNMI worden deze gegevens jaarlijks bijgehouden.

3. Top 10

Is uit deze getallen nu een trend te ontdekken? Als we van de absolute getallen uitgaan dan zou de conclusie gerechtvaardigd kunnen zijn dat, in veel gevallen, een terugloop waarneembaar is. Dit is echter geen juiste conclusie, want het aantal tellers is van grote invloed. In 2015 waren er namelijk aanzienlijk minder tellers.

Wat heb ik nu gedaan? Achter de naam van het seizoen heb ik het aantal tellers tussen haakjes opgenomen en aan de rechterzijde een berekening per tuin (voorbeeld: winter 2013, huismus). Totaal 3.521 op 49 tellers en als ik dat op elkaar deel, dan is het gemiddeld aantal huismussen per tuin 72. Of het wetenschappelijk verantwoord is kan ik niet direct stellen, maar het geeft wel een beter inzicht. Deze berekeningswijze heb ik dus op alle soorten toegepast

2013	top 10 WINTER (49)		top 10 LENTE (43)		top 10 ZOMER (38)		top 10 HERFST (38)		W	L	Z	H
	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal				
1	Huisumus	3521	1	Huisumus	2739	1	Huisumus	3956	72	64	104	96
2	Vink	1927	2	Kauw	1056	2	Koolmees	759	39	25	20	26
3	Merel	1749	3	Merel	963	3	Merel	714	36	22	19	21
4	Koolmees	1505	4	Koolmees	920	4	Kauw	623	31	21	16	21
5	Kauw	1479	5	Houtduif	816	5	Houtduif	545	30	19	14	20
6	Spreeuw	1271	6	Ekster	601	6	Turkse tortel	490	26	14	13	19
7	Houtduif	1211	7	Pimpelmees	582	7	Ekster	487	25	14	13	15
8	Pimpelmees	1108	8	Turkse tortel	579	8	Pimpelmees	462	23	13	12	14
9	Turkse tortel	752	9	Heggenmus	512	9	Heggenmus	303	15	12	8	13
10	Ekster	728	10	Spreeuw	417	10	Gaai	211	15	9,7	5,6	13

2014	top 10 WINTER (45)		top 10 LENTE (41)		top 10 ZOMER (40)		top 10 HERFST (34)		W	L	Z	H
	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal				
1	Huisumus	2771	1	Huisumus	2560	1	Huisumus	3785	62	62	95	88
2	Merel	1192	2	Merel	920	2	Merel	717	26	22	18	25
3	Koolmees	1143	3	Koolmees	784	3	Koolmees	627	25	19	16	24
4	Pimpelmees	1026	4	Kauw	751	4	Houtduif	624	23	18	16	22
5	Kauw	995	5	Houtduif	686	5	Kauw	550	22	17	14	22
6	Vink	885	6	Ekster	517	6	Ekster	463	20	13	12	17
7	Houtduif	773	7	Pimpelmees	444	7	Pimpelmees	394	17	11	10	17
8	Turkse tortel	631	8	Turkse tortel	396	8	Turkse tortel	323	14	10	8	15
9	Ekster	593	9	Heggenmus	384	9	Heggenmus	291	13	9	7	12
10	Groenling	523	10	Spreeuw	364	10	Spreeuw	260	12	8,9	6,5	11

2015	top 10 WINTER (36)		top 10 LENTE (31)		top 10 ZOMER (29)		top 10 HERFST (29)		W	L	Z	H
	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal	soort	aantal				
1	Huisumus	2609	1	Huisumus	2060	1	Huisumus	2947	72	66	102	86
2	Vink	1507	2	Merel	748	2	Koolmees	596	42	24	21	28
3	Merel	1128	3	Koolmees	661	3	Kauw	583	31	21	20	24
4	Koolmees	1082	4	Houtduif	659	4	Merel	530	30	21	18	24
5	Houtduif	1054	5	Kauw	608	5	Houtduif	497	29	20	17	19
6	Pimpelmees	1036	6	Pimpelmees	505	6	Pimpelmees	421	29	16	15	18
7	Kauw	1011	7	Ekster	428	7	Ekster	396	28	14	14	17
8	Spreeuw	628	8	Heggenmus	385	8	Heggenmus	239	17	12	8	17
9	Ekster	580	9	Turkse tortel	315	9	Turkse tortel	227	16	10	8	14
10	Heggenmus	452	10	Spreeuw	283	10	Spreeuw	194	13	9,1	6,7	14

Met behulp van een kleuring per soort kan eenvoudig worden vastgesteld welke veranderingen er zijn.

Ondanks dat het aantal tellers varieert kunnen we toch wel een bepaalde trend ontdekken en dat is dat de **huismus** (die toch op de rode lijst staat) ieder jaar weer bovenaan in de lijst staat. Bijna alle soorten komen, ten opzichte van vorig jaar terug, maar veel wisselen wel van plaats. De enige uitzondering is de **Heggenmus**, die in het winterseizoen de plaats inneemt van de **Groenling**.

Het ligt voor de hand om alleen aandacht te schenken aan de meest gesignaleerde vogelsoorten, maar ook de andere soorten verdienen de aandacht. In voorgaande rapportages zijn de huismus, kauw, koolmees, vink, ekster, merel en roodborst besproken. Daarom wordt er nu in deze rapportage aandacht geschonken aan andere vogelsoorten uit de top 10, maar nu is ook een exemplaar opgenomen dat in geringere mate is waargenomen.

Huismus

Overige namen: House Sparrow, *Passer domesticus*

Orde: Passeriformes

Familie: Mussen (Passeridae)

Status: Jaarvogel. Uiterst talrijke broedvogel; standvogel.

Europese verspreiding: De huismus komt in geheel Europa voor. In Italië en op Sardinië komt de Italiaanse mus voor; een aparte soort.

Informatie: Zelfs mensen die niets met vogels hebben, geven toe geschrokken te zijn van het nieuws dat de huismus hard achteruit gaat in Nederland. Huismussen horen zo bij het straatbeeld dat het zonder hen opeens opvallend steriel is. Nu is het niet zo dat de huismus opeens een bijzondere vogelsoort is geworden. Nog altijd kunnen huismussen op veel plaatsen worden aangetroffen. Hoewel huismussen typische zaadeters zijn, worden de jongen gevoerd met allerlei insecten, welke de noodzakelijke eiwitten voor de groei van de jongen leveren.

Biotoop: Akkers, cultuurlandschappen, park en tuin, weilanden (uitgestrekt)

Voedsel- en broedbiotoop: Huismussen zoeken hun voedsel, dat voornamelijk uit bessen en zaden bestaat, op de grond. Daarbij hippen ze op een karakteristieke manier, als een stuitende pingpongbal, in het rond. Huismussen stellen prijs op een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee, gemorst graan en zo verder. Het nest wordt gemaakt in holten van bomen, in nestkasten, onder dakpannen en in gaten en kieren van gebouwen. Het slordige nest bestaat uit takjes, stro, veertjes en hondenharen.

Voedsel: Zaden, bloemknoppen, knoppen, brood, bessen, pinda's vetbollen en insecten

Broedperiode: Eind maart – augustus. **Koloniebroeder:** Broedt in los kolonieverband

Aantal legsels: 2 tot 3 legsels. **Aantal eieren:** 4 - 6 eieren

Opvallende kenmerken: Mannetje heeft een grijs petje en een zwarte borst

Gedrag: Mussen zijn echte sociale vogels en leven dan ook in groepen. De hele dag onderhouden ze deze sociale contacten door voortdurend te tjilpen. Tijdens het paren zet het mannetje zijn veren op en steekt zijn staart om hoog en loopt voortdurend rondjes om het vrouwtje.

Kleed: Het mannetje heeft een grijs petje met roodbruine zijden, grijze wangen en een grijs onderlichaam. De zwarte bief en borst variëren per individu in grootte.

Dominante mannetjes hebben meer zwart dan mussen lager in de rangorde. Op de vleugel zit een brede witte vleugelstreep. Het vrouwtje heeft een doffer uiterlijk en een vrij egale koptekening.

Formaat/ lengte: 14 - 16 cm. **Snavel:** Mannetje heeft een donkergrijze kegelvormige snavel, bij het vrouwtje is de snavel lichter en geliger van kleur. **Poten:** Korte leverkleurige poten

Trend: De huismus is in de laatste twintig jaar sterk in aantal afgenomen. Begin jaren tachtig begon de afname, die begin jaren negentig versnelde. Dit heeft geresulteerd in een landelijke afname van meer dan 50% van het aantal broedparen. En deze trend lijkt zich nog steeds voort te zetten.

Beschermingsstatus, Rode Lijst: Ja, Motief: Gevoelig

Oorzaak afname/ toename: Over de oorzaken voor de achteruitgang van de huismus word druk gespeculeerd. Wél is duidelijk dat een belangrijke oorzaak de 'vernetting' van ons landschap is. Verlies aan goede nestplaatsen, groei van steden en veranderingen in de landbouw zijn allemaal factoren die een rol spelen. Door woningisolatie - op zich een prima idee - zijn veel broedplaatsen onbereikbaar geworden. Omdat mussen proberen isolatiemateriaal weg te pikken onder dakpannen, is de toegang tot de ruimte onder de pannen veelal afgedicht. Bovendien zijn veel moderne daken voorzien van platte pannen, waaronder geen ruimte beschikbaar is. Vee staat meer binnen dan buiten. Mussen verzamelen graag insecten voor hun jongen op paardenvijgen en andere faeces, die nu dus in mestgoten in grote moderne stallen belanden.

Wat kunt u doen? Om huismussen te helpen kunt u een aantal dingen ondernemen. Klop iedere dag uw tafelkleed buiten uit: de broodkruimels voorzien de mussen van voedsel. Richt uw tuin vogelvriendelijk in, zodat er het hele jaar insecten en zaden te vinden zijn. Voer het gehele jaar speciaal vogelvoer, 's winters aangevuld met vetbollen en pindanetjes. Plaats een drinkschaal, zodat mussen kunnen drinken en baden. Boeren kunnen hoekjes met graan laten staan. Zorg dat mussen (weer) onder uw dakpannen kunnen komen,. Plaats enkele speciale mussenpannen op uw dak. Hang mussen- of spreuwenpotten tegen uw woning. Timmer twee of drie huismussennestkasten. Zorg voor dekking van struiken of een haag, waar de vogels zich veilig voelen. Kijk op www.vogelbescherming.nl/huisumus voor tips.

Wintervoeding: U kunt de mussen het hele jaar door blijven voeren met zaden en bruin brood. In de wintermaanden kunnen vetbollen en pinda's een welkome aanvulling op het menu zijn.

Tuintips: Creëer een slordige tuin, met veel variatie aan struiken en (on)kruiden. Vervang houten schuttingen door een haag of een heg. Hier kunnen vogels in overnachten en schuilen voor gevaar. Een waterpartij wordt vaak gebruikt om in te baden, zodat het verenkleed in goede conditie blijft.

Nestkast: U kunt huismussen nestgelegenheid aanbieden door nestkasten of mussenpotten op te hangen of speciale mussenpannen op het dak te plaatsen.

4. Totaal aantal getelde vogels

In onderstaande tabellen wordt een weergave gegeven van het totaal aantal getelde vogels. In tabel 1 een weergave van het totaal aantal groter dan 100 vogels. Tabel 2 geeft inzicht in het totaal aantal getelde vogels, dat kleiner is dan 100, maar groter dan 10.

Waarom is er voor deze opzet gekozen? Er worden meer vogels geteld, maar dan zijn de aantallen relatief laag en wanneer we alle soorten weergeven, dan worden de tabellen erg lang. Om toch recht te doen aan alle tellers zijn aan het eind van de rapportage tabellen opgenomen met alle getelde vogels per seizoen.

Vastgesteld kan worden dat het aantal waargenomen *Huismussen* opnieuw een veelvoud is van nummer twee, dit jaar de *Koolmees*. In deze tabel gaan we echter wel uit van een totaal van alle seizoenen en daarom pas dit niet bij het beeld van de Top 10, want daar staat de *Koolmees* in bijvoorbeeld de winter op de vierde plaats. Het totaal van de *Koolmees* en de *Merel* ontlopen elkaar niet veel.

De *Vink* is het meest extreme en opvallende voorbeeld. Het is overduidelijk dat deze vogelsoort in de winter en herfst het meest worden gesignaleerd.

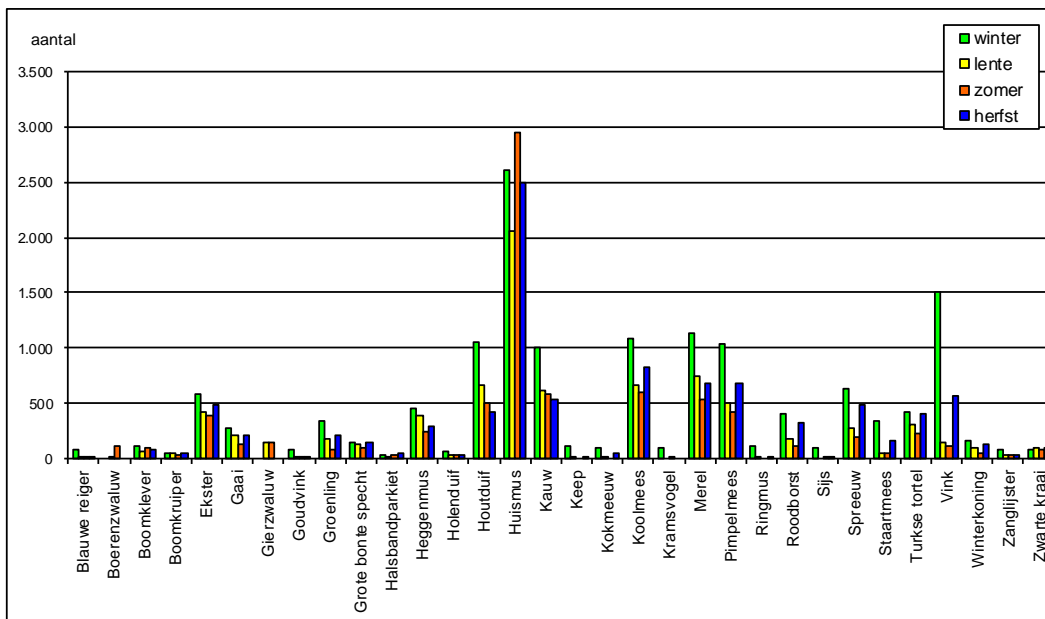
Tabel 1

soort	winter	lente	zomer	herfst	totaal
Blauwe reiger	85	7	19	4	115
Boerenwaluw	0	3	121	0	124
Boomklever	109	70	94	73	346
Boomkruiper	53	54	40	44	191
Ekster	580	428	396	491	1.895
Gaai	268	205	132	211	816
Gierzwaluw	0	146	147	0	293
Goudvink	81	10	4	12	107
Groenling	341	185	80	208	814
Grote bonte specht	143	126	94	144	507
Halsbandparkiet	35	16	35	51	137
Heggenmus	452	385	239	285	1.361
Holenduif	70	28	24	36	158
Houtduif	1.054	659	497	420	2.630
Huismus	2.609	2.060	2.947	2.497	10.113
Kauw	1.011	608	583	527	2.729
Keep	116	14	0	2	132
Kokmeeuw	104	12	0	50	166
Koolmees	1.082	661	596	823	3.162
Kramsvogel	94	0	22	0	116
Merel	1.128	748	530	686	3.092
Pimpelmees	1.036	505	421	688	2.650
Ringmus	109	12	0	14	135
Roodborst	407	185	120	322	1.034
Sijs	99	0	2	4	105
Spreeuw	628	283	194	483	1.588
Staartmees	347	53	52	159	611
Turkse tortel	420	315	227	398	1.360
Vink	1.507	153	113	564	2.337
Winterkoning	164	97	48	123	432
Zanglijster	75	35	30	26	166
Zwarte kraai	79	92	85	98	354

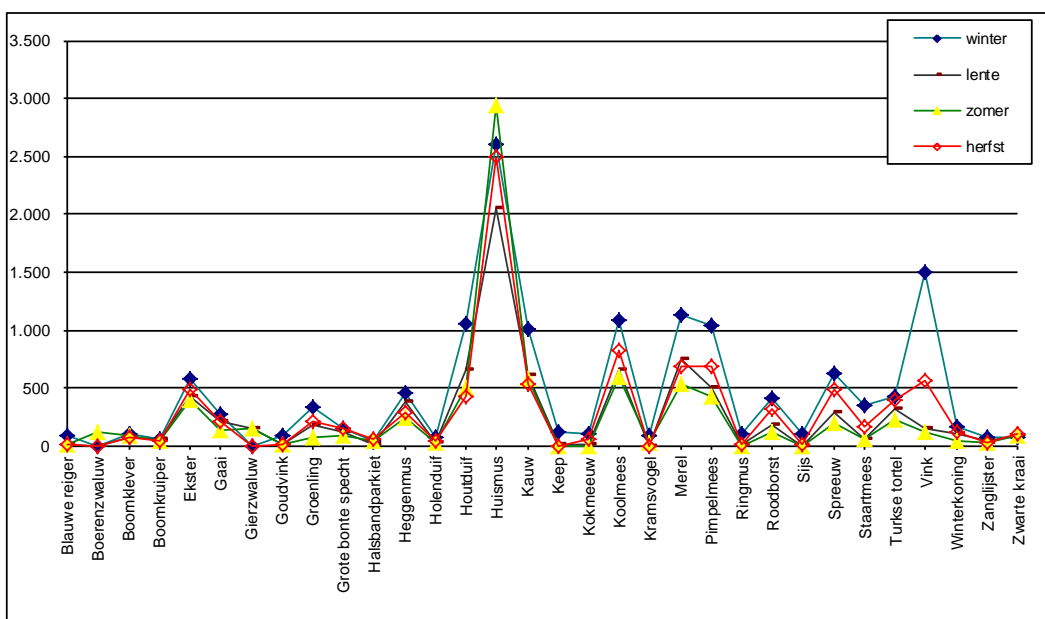
Tabel 2

soort	winter	lente	zomer	herfst	totaal
Aalscholver	5	0	0	0	5
Appelvink	7	1	0	1	9
Bosuil	20	0	4	5	29
Buizerd	10	2	7	0	19
Fitis	0	19	19	1	39
Gekraagde roodstaart	0	0	0	1	1
Glanskop	42	3	7	31	83
Goudhaantje	7	11	6	12	36
Grauwe vliegenvanger	0	0	0	3	3
Grote zilverreiger	45	0	4	0	49
Havik	3	2	4	0	9
Huiswaluw	2	2	0	0	4
Ijsvogel	1	0	3	0	4
Kerkuil	5	0	0	0	5
Kleine mantelmeeuw	0	3	1	0	4
Kneu	0	0	1	0	1
Knobbelzwaan	0	0	2	0	2
Koperwiek	62	0	0	4	66
Kuifmees	0	1	0	22	23
Lachduif	0	3	0	0	3
Matkop	6	0	0	21	27
Phylloscopus spec	0	2	2	1	5
Postduif	1	0	1	0	2
Putter	44	3	13	6	66
Ransuil	0	2	0	0	2
Roek	23	0	34	36	93
Soepeend	2	0	0	0	2
Sperwer	10	13	13	7	43
Stormmeeuw	36	0	0	0	36
Tjiftjaf	9	39	44	3	95
Torenavalk	2	0	0	0	2
Tuinfluit	0	2	0	0	2
Vuurgoudhaan	0	0	0	1	1
Waterhoen	1	0	0	0	1
Wilde eend	19	20	0	0	39
Witte kwikstaart	7	3	22	0	32
Zwarte mees	16	0	5	56	77
Zwartkop	4	59	10	12	85

Grafiek1

Grafiek2

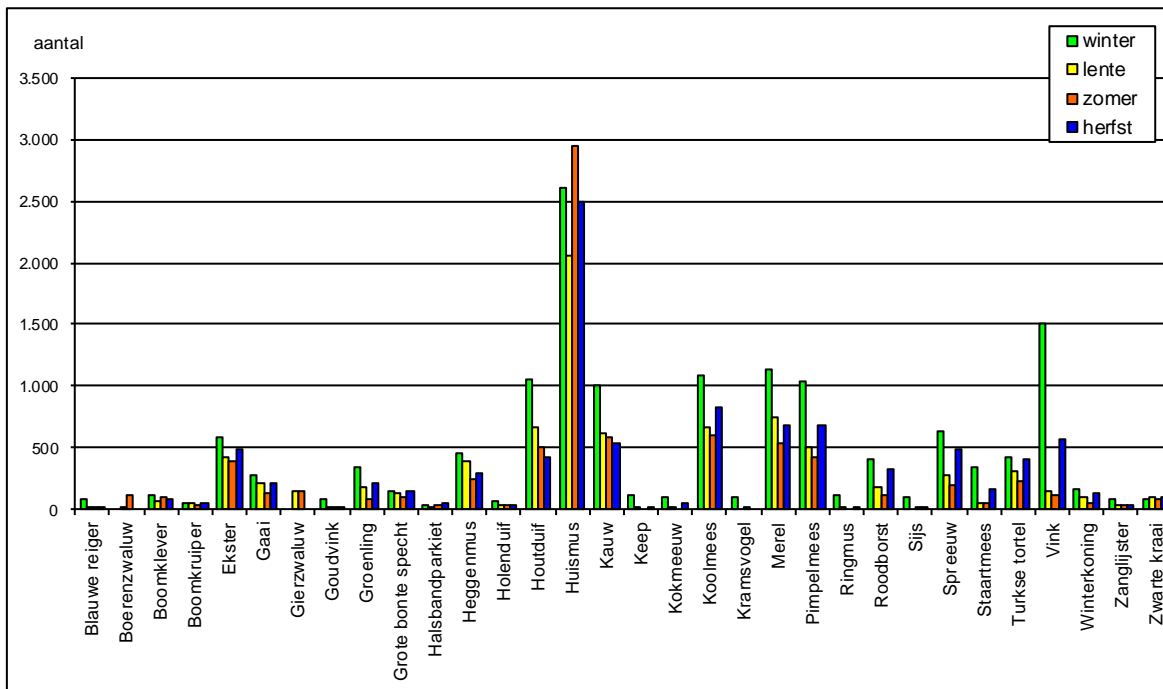

Grafiek 1 en de hierna volgende grafiek 2 hebben betrekking op dezelfde gegevens, maar zijn grafisch iets anders opgezet. Over het geheel genomen worden in het winterseizoen de grootste aantallen vogels gesignaleerd, maar dat is te verklaren door voedselschaarste, alhoewel het veranderende weerbeeld (met name de zachtere winters) dat zullen gaan tegenspreken.

Qua aantal vogelsoorten is het zomerseizoen koploper in het geheel. Er lijkt een trend te zijn, maar er is één vogelsoort die er uitspringt en dat is de *Vink*. In het winterseizoen is deze soort, relatief gezien, enorm toegenomen.

Grafiek3 – 2013

In onderstaande grafiek wordt een soortgelijke weergave gegeven, maar dan van het aantal vogelsoorten dat in kleine hoeveelheden is waargenomen.

Houtduif

Overige namen: Wood Pigeon, Columba palumbus

Orde: Columbiformes

Familie: Duiven (Columbidae)

Status: Jaarvogel. Zeer talrijke broedvogel; doortrekker en wintervogel in zeer groot aantal.

Europese verspreiding: De houtduif is een Palearctische vogelsoort. Europa vormt echter het voornaamste verspreidingsgebied. De soort ontbreekt vrijwel nergens; alleen op IJsland is de houtduif een onregelmatige broedvogel.

Informatie: De houtduif kan bijna overal worden waargenomen: in tuinen, parken en in het buitengebied. Meestal zijn de vogels op de grond naar voedsel aan het zoeken, of zitten ze in een boom of op een gebouw luid te koeren. Duiven staan bovenop de menulijst van buizerd en havik. Zelfs sperwers, toch kleine roofvogels, grijpen graag een jonge houtduif. Dat komt omdat de spiermassa van duiven erg groot is; een volwassen houtduif weegt ongeveer 500 gram. Die spieren hebben duiven ontwikkeld om hun snelle, rechtlijnige vlucht mogelijk te maken. De ironie wil dat duiven zulke goede vliegspieren hebben om aan vijanden te ontkomen, waardoor ze juist een bijzonder aantrekkelijke maaltijd vormen... Hoewel houtduiven nogal wat kabaal produceren bij het opvliegen (de vleugels klappen boven en onder het lichaam tegen elkaar!) zijn het toch vliegekampioenen: niet voor niets doen duivenmelkers wedstrijden met gedomesticeerde postduiven.

Biotoop: Akkers, bos, park en tuin, stedelijk gebied, weilanden (uitgestrekt)

Voedsel- en broedbiotoop: Houtduiven zoeken hun voedsel in een veelheid aan biotopen; van stedelijke gebieden, waar ze leven van wat in tuinen en parken te vinden is, tot op de bosbodem. Favoriet zijn echter kleinschalige landbouwgebieden waar granen verbouwd worden, omgeven door bossen. Deze gebieden zijn vooral te vinden in Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel en Drenthe, maar in alle overige provincies komt de houtduif ook veel voor.

Voedsel: Zaden; oogstresten, zaden van wilde planten, gevallen bessen en ander beschikbaar voedsel. In stedelijk gebied vaak rondslingerende etensresten.

Broedperiode: Maart – augustus. **Koloniebroeder:** Nee

Aantal legsels: 3 per jaar. **Aantal eieren:** 2, soms 1

Trekroute: Houtduiven zwerven in de winter, een klein deel trekt weg in zuidwestelijke richting.

Overwinteringsgebied: De meeste houtduiven verblijven jaarrond in Nederland, een deel trekt weg naar België en Frankrijk

Opvallende kenmerken: Grootste duif. Witte vlek in de nek en een witte band op de vleugels, die goed zichtbaar zijn tijdens de vlucht, waardoor de soort op grotere afstand ook makkelijk te onderscheiden is van de stadsduif en holenduif.

Gedrag: Houtduiven maken hun nest op de meest onmogelijke plekken. Op het dunste takje van een boom zijn ze soms dagen bezig om een nest, niet meer dan een bos takken, te bouwen. Valt het nest naar beneden, dan beginnen ze gewoon weer opnieuw. In het najaar strijken grote groepen houtduiven neer op de geoogste akkers, waar ze zich tegoed doen aan zaden.

Kleed: Grijspaarse kop, grijze boven delen en grijsroze borst. Opvallend is de grote witte vlek op zijhals en in de vlucht de brede witte baan op de bovenzijde. Zwarte armpennen en een brede zwarte eindband op de staart.

Formaat/ lengte: Lengte 38 - 43 cm: Spanwijdte 68 - 77 cm

Snavel: Korte gele snavel, met een rode basis.

Poten: korte roze poten

Trend: In de jaren 1998-2000 werden zo'n 460.000 paren vastgesteld. Dat zijn er minder dan in de voorgaande censusperiode (1979-1985); toen werd een schatting van 500.000 tot 800.000 paren gemaakt. De afname is vooral het gevolg van veranderingen in de landbouw, waardoor veel minder 'restjes' overblijven voor houtduiven. Het oogsten is veel efficiënter geworden, de gewaskeuze verschoven van voornamelijk granen naar hoofdzakelijk mais, om de gegroeide veestapel van voedsel te voorzien.

Beschermingsstatus, Rode Lijst: Nee

Oorzaak afname/ toename: Veranderingen in de landbouw hebben er mede voor gezorgd dat de aantallen houtduiven zijn afgenomen.

Wat kunt u doen? Wintervoeding: Houtduiven zijn echte zaadeters en zoeken hun voedsel op de grond. Daar moet u het dus ook strooien, willen de vogels ervan kunnen profiteren. Het beste werkt om niet te voorzichtig het wintervoer op de voedertafel te strooien, zodat u flink morst. Andere vogelsoorten die hun voedsel graag van de grond eten zijn roodborst, heggemus en verschillende lijstersoorten.

Tuintips: Wat houtduiven nodig hebben in een tuin is een hoge boom om een slordig nest in te kunnen maken.

Nestkast: Houtduiven zijn geen holenbroeders en broeden niet in nestkasten, hoewel ze incidenteel in een torenvalken- of bosuilenkast aangetroffen kunnen worden.

5. Meerjarenoverzichten percentage tuinen

Op het inventarisatieformulier zijn de vogelsoorten opgenomen die de afgelopen jaren het meeste waren gezien, maar er zijn door de tuinvogeltellers ook andere soorten waargenomen en gerapporteerd. Met ingang van 2010 zijn die in de tabellen opgenomen en dat is de reden waarom er bij sommige soorten een korte historie is. In de hierna volgende tabellen wordt een weergave per seizoen gegeven.

Warmtegetal: Het warmtegetal is een maat voor de warmte in het tijdvak van 1 april tot en met 31 oktober van het genoemde jaar. Het warmtegetal wordt berekend door het aantal graden dat de gemiddelde etmaaltemperatuur van elke dag boven de 18,0 °C ligt, op te tellen. Een dag met gemiddeld over 24 uur een temperatuur van 20,2 °C draagt dus 2,2 bij aan het warmtegetal. Zo komen we uiteindelijk tot een totale som die het mogelijk maakt de warmte in het jaar te classificeren.

Koudegetal: Het koudegetal, ook wel aangeduid als het Hellmanngetal (H) naar de Duitse meteoroloog Gustav Hellmann, is een maat voor de koude in het tijdvak van 1 november van het voorafgaande jaar tot en met 31 maart van het genoemde jaar. Voorbeeld: 1963 heeft betrekking op de periode 1 november 1962 tot en met 31 maart 1963. Het wordt verkregen door over dit tijdvak alle etmaalgemiddelde temperaturen beneden het vriespunt te sommeren met weglating van het minteken.

Koudegetal Hellmann (H)	Classificatie
H > 300	Streng
H > 160	Zeer koud
H > 100	Koud
H < 100	Normaal
H < 40	Zacht
H < 20	Zeer zacht
H < 10	Buitengewoon zacht

(bron: KNMI)

5.1. Tabel 1 – Winter meerjarenoverzicht

Om de tabellen overzichtelijk te houden zijn een aantal jaren (vóór het jaar 2000) verborgen. Ten aanzien van de mutaties heb ik bij alle tabellen in de meerjarenoverzichten de bij de toename de waardes blauw gekleurd ten opzichte van vorig jaar en de afname in het rood. Hiermee wordt een snelle conclusie mogelijk.

Voor het eerst in alle jaren is het koude getal over 2014 op nul vastgesteld. In die periode is er namelijk geen enkele dag geweest (in de Bilt) met een gemiddelde temperatuur boven de 0 graden Celsius.

Geconcludeerd kan worden dat het procentuele aantal van de tuinen waarin de soort is waargenomen toeneemt. Als we kijken naar de mutaties, dan valt op dat met name de Boomklever, Boomkruiper, Gaai, Houtduif, Vink en Winterkoning meer zijn gezien. De Zwarte Kraai en Koperwiek lieten zich echter minder zien.

Tabel 1: Winter: overzicht 1992 - 2015																			
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 1 t/m 13.																			
Jaartal	1992	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Koude Getal	34	22	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	
<i>Blauwe reiger</i>													11	2	4	4	3	4	
<i>Bonte specht</i>																18	1		
<i>Boomklever</i>	14	6	18	16	27	16	23	12	16	19	11	27	11	15	15	33	12	20	
<i>Boomkruiper</i>	5	4	11	21	19	16	16	14	18	15	20	23	16	15	11	11	6	10	
<i>Ekster</i>	55	66	65	68	65	82	75	72	76	79	78	81	80	83	77	73	66	68	
<i>Gaai</i>	24	27	32	32	36	40	42	42	44	39	42	46	48	58	42	44	29	43	
<i>Glanskop</i>													2	1	3	5	1	6	
<i>Goudvink</i>													4	5	2	7	1	8	
<i>Groenling</i>	34	30	36	31	33	37	39	41	38	44	40	35	41	36	27	31	26	28	
<i>Grote bonte specht</i>													19	21	23	11	17	27	
<i>Halsbandparkiet</i>													1	3	3	5	2	3	
<i>Heggenmus</i>	59	70	77	81	74	80	81	83	84	84	89	85	86	87	73	69	64	72	
<i>Holenduif</i>													2		7	7	1	10	
<i>Houtduif</i>	43	59	72	72	78	80	79	81	83	84	81	88	87	94	79	86	73	88	
<i>Huisemus</i>	64	65	64	63	61	55	50	61	65	67	70	59	73	69	69	64	68	62	
<i>Kauw</i>	53	55	67	59	69	75	64	73	71	72	77	70	64	66	63	61	57	60	
<i>Keep</i>													10	16		3		7	
<i>Kokmeeuw</i>													23	5	13	9	4	6	
<i>Koolmees</i>	91	93	95	98	95	96	96	95	95	96	95	94	97	97	88	93	88	96	
<i>Koperwiek</i>	2	1	1	15	5	5	1	10	8	1	2	3	20		4	2	4	1	
<i>Kramsvogel</i>		3	1	7		8	1	3	1		1	1	24	1	1	7	1	2	
<i>Meerkoet</i>													1	3	3	3	2		
<i>Merel</i>	94	90	95	98	98	99	97	99	99	98	99	99	100	99	96	98	92	94	
<i>Pimpelmees</i>	73	90	87	90	81	89	88	91	89	97	96	91	95	94	79	81	81	86	
<i>Putter</i>													1	0	0	5	2	4	
<i>Ringmus</i>	9	7	18	8	13	19	13	12	14	13	11	11	8	11	11	8	7	7	
<i>Roodborst</i>	76	79	74	91	80	86	82	89	91	88	87	93	91	92	76	80	74	79	
<i>Sijs</i>	5	29	35	9	12	44	16	4	38	1	31	17	6	14	1	18	1	4	
<i>Sperwer</i>													8	6	6	4	3	2	
<i>Spreeuw</i>	64	69	64	66	59	78	58	57	70	63	56	63	68	61	48	48	33	38	
<i>Staartmees</i>	13	36	29	40	36	37	40	37	45	35	37	41	34	31	18	19	12	22	
<i>Turkse tortel</i>	44	57	80	80	79	75	72	89	83	83	86	78	85	75	78	64	56	48	
<i>Vink</i>	65	72	90	80	85	87	77	82	81	86	90	84	90	85	65	83	56	79	
<i>Waterhoen</i>													5		6	5	1	0	
<i>Wilde eend</i>													7	4	4	3	4	2	
<i>Winterkoning</i>	32	33	33	48	38	46	38	44	41	39	42	34	40	27	23	23	20	36	
<i>Zanglijster</i>	3	6	9	14	11	11	12	14	16	12	8	10	16	10	10	11	7	15	
<i>Zwarte kraai</i>	13	5	22	19	20	19	26	20	19	24	18	21	19	16	10	10	8	2	
<i>Zwartkop</i>		1	3	6	5	7	4	5	6	5	3	11	5	4	1	2	2	0	
Aantal soorten/week																			
Gemiddeld	10,0	11,2	12,6	12,9	12,4	13,9	13,3	13,6	14,3	13,3	13,9	14,1	13,5	13,2	10,1	11,1	9,3	11,3	

5.2. Tabel 2 – Lente meerjarenoverzicht

In de Lente kunnen we vaststellen dat de Boomklever, Boomkruiper, Heggenmus, Pimpelmees, Roodborst en Winterkoning meer zijn gesignaleerd. De soorten Boerenwaluw, Tjiftjaf, Zwarte Kraai en Zwartkop nemen echter af. Het is overigens wel opvallend dat de Zwartkop niet in de score voorkomt, maar wellicht is dat toeval.

Tabel 2: Lente: overzicht 1992 - 2015																		
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 14 t/m 26.																		
Jaartal	1992	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Koude Getal	34	22	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8
<i>Blauwe reiger</i>													1	2	4	6	4	2
<i>Boerenwaluw</i>													12	6	1	4	5	1
<i>Boomklever</i>	4	4	11	10	15	14	16	14	18	10	8	12	4	14	12	17	10	16
<i>Boomkruiper</i>		5	9	19	16	17	19	12	12	15	16	14	13	5	10	9	6	13
<i>Ekster</i>	47	68	67	70	69	78	74	77	77	81	68	75	80	78	66	78	66	73
<i>Fitis</i>													3	2	2	3	1	4
<i>Gaai</i>	16	34	27	29	29	35	40	44	46	33	39	41	39	47	35	40	33	39
<i>Gierzwaluw</i>													8	6	5	7	6	7
<i>Groenling</i>	12	10	12	23	16	17	30	27	29	18	32	19	23	29	24	29	22	27
<i>Grote bonte specht</i>													20	24	21	21	22	26
<i>Halsbandparkiet</i>													4	4	5	4	2	2
<i>Heggenmus</i>	43	57	56	63	52	72	65	69	67	71	71	68	78	74	62	63	57	67
<i>Holenduif</i>														0	7	9	3	6
<i>Houtduif</i>	47	71	74	82	74	81	84	84	83	84	85	87	85	83	75	81	72	86
<i>Huismus</i>	69	72	57	65	67	64	61	79	74	73	82	70	76	83	72	68	64	68
<i>Kauw</i>	54	59	63	70	68	66	70	67	66	67	70	60	63	71	59	60	56	58
<i>Kokmeeuw</i>													8	0	1	3	0	1
<i>Koolmees</i>	85	85	87	94	88	92	86	85	93	92	95	86	91	92	84	90	82	89
<i>Meerkoet</i>													2	2	6	2		
<i>Merel</i>	97	89	95	98	96	95	98	95	98	99	99	100	98	98	91	92	89	94
<i>Pimpelmees</i>	56	65	60	68	63	68	67	65	71	66	75	70	74	74	61	67	52	71
<i>Ringmus</i>	5	1	2	5	5	9	6	8	4	6	6	7	4	3	6	4	1	3
<i>Roodborst</i>	27	32	35	39	35	43	34	30	39	40	41	24	36	19	28	32	24	39
<i>Sperwer</i>													2	2	2	1	1	3
<i>Spreeuw</i>	56	50	41	52	41	52	47	43	55	53	58	47	41	29	35	33	29	28
<i>Staartmees</i>	5	12	13	12	12	19	19	12	11	7	14	11	7	6	2	6	2	6
<i>Tjiftjaf</i>	3	11	17	23	18	30	24	20	18	17	22	20	23	16	16	15	16	11
<i>Turkse tortel</i>	33	53	68	74	65	71	73	81	83	76	82	74	72	79	70	59	43	51
<i>Vink</i>	20	31	33	42	30	49	43	38	47	30	45	33	36	33	26	34	23	28
<i>Wilde eend</i>													4	3	7	8	2	3
<i>Winterkoning</i>	5	19	23	35	27	34	25	29	36	37	46	39	32	24	24	18	12	23
<i>Witte kwikstaart</i>													4	1	4	3	3	1
<i>Zanglijster</i>	2	12	14	15	15	16	10	16	10	17	13	11	11	5	11	11	8	9
<i>Zwarte kraai</i>	8	8	14	16	22	28	22	21	19	26	16	16	21	11	12	12	8	2
<i>Zwartkop</i>	3	9	11	17	11	16	16	20	21	13	5	7	4	15	7	17	11	
Aantal soorten/week																		
Gemiddeld													9,1	9,1	9,1	9,4	7,6	9,1

5.3. Tabel 3 – Zomer meerjarenoverzicht

Het zomerseizoen kent veel meer afnames ten opzichte van de andere periodes. Het is echter niet geheel uitgesloten dat dit het gevolg is van het feit dat er relatief minder tellers actief waren. De absolute mutaties zijn echter niet spectaculair te noemen.

Een toename valt toe te rekenen aan de Boomklever, Grote bonte specht, Pimpelmees en Vink. Een afname komt voor rekening van de Buizerd, Spreeuw, Tjiftjaf en opnieuw Zwartkop.

Tabel 3: Zomer: overzicht 1992 - 2015																		
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 27 t/m 39.																		
Jaartal	1992	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Koude Getal	34	22	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8
Warmte Getal	103	170	60	105	77	133	81	95	201	53	80	78	95	43	87	102	91	95
<i>Blauwe reiger</i>													1		2	4	6	4
<i>Boerenwaluw</i>													13	6	6	8	3	7
<i>Boomklever</i>		5	14	20	18	20	25	18	8	17	10	13	14	14	25	16	13	20
<i>Boomkruiper</i>	1	5	6	10	13	12	20	11	11	13	18	12	14	12	11	8	8	11
<i>Buizerd</i>																4	6	2
<i>Ekster</i>	49	57	68	69	67	71	77	66	72	68	72	68	73	70	63	68	59	66
<i>Fitis</i>													4	13	5	4	5	5
<i>Gaai</i>	13	26	33	31	32	44	42	39	40	42	42	44	53	41	52	37	38	31
<i>Gierzwaluw</i>													5		4	4	4	4
<i>Groenling</i>	5	2	6	3	5	7	20	16	12	13	8	10	14	16	14	21	11	14
<i>Grote bonte specht</i>													20	12	32	28	14	24
<i>Halsbandparkiet</i>													5		6	6	3	2
<i>Heggenmus</i>	12	30	38	48	38	52	58	54	59	60	53	60	64	42	46	47	50	50
<i>Holenduif</i>															3	4	6	5
<i>Houtduif</i>	42	68	77	82	78	84	84	77	78	81	89	87	84	71	72	69	73	78
<i>Huismus</i>	60	55	52	51	55	54	51	68	79	66	77	78	70	76	68	65	64	62
<i>Kauw</i>	43	53	67	70	56	56	59	58	53	50	59	54	58	50	52	46	43	43
<i>Kokmeeuw</i>													7	1	3	1	2	
<i>Koolmees</i>	63	81	88	89	84	83	89	83	87	81	87	88	90	84	79	79	73	82
<i>Meerkoet</i>													4		3	2	3	
<i>Merel</i>	90	86	94	93	91	93	96	92	91	94	91	95	90	80	81	79	82	83
<i>Pimpelmees</i>	24	55	51	65	54	61	58	59	64	55	62	63	70	59	69	53	49	62
<i>Ringmus</i>	5		1	3	2	4	1	3	1		2	3		1	4	3	1	
<i>Roek</i>													5		1	1	2	3
<i>Roodborst</i>	13	13	25	24	22	28	25	25	23	27	24	13	20	17	1	17	26	30
<i>Sperwer</i>													1	3	3	2	2	4
<i>Spreeuw</i>	36	20	38	32	30	24	20	32	34	28	29	30	13	6	18	11	10	7
<i>Staartmees</i>	2	9	10	14	8	11	13	12	9	9	8	8	6	4	3	3	3	2
<i>Tjiftjaf</i>	3	9	17	19	19	25	30	18	14	26	21	29	28	20	24	19	18	12
<i>Turkse tortel</i>	33	57	70	72	61	60	69	69	76	76	77	74	75	66	63	53	42	39
<i>Vink</i>	6	13	21	20	24	33	31	27	23	18	27	24	36	15	20	20	17	24
<i>Wilde eend</i>													9		3	4	3	
<i>Winterkoning</i>	8	18	24	28	23	31	38	29	24	39	27	33	30	20	20	15	12	13
<i>Witte kwikstaart</i>															2	2	6	4
<i>Zanglijster</i>	1	7	9	11	13	12	13	10	5	15	7	10	14	10	7	7	7	8
<i>Zwarte kraai</i>	11	5	16	26	18	25	28	28	17	23	13	21	19	16	16	12	12	4
<i>Zwartkop</i>													11	6	7	4	5	
Aantal soorten/week																		
Gemiddeld	5,6	7,4	8,8	9,7	9,6	10,1	10,2	10,2	9,8	9,7	9,5	10,2	8,7	7,6	8,2	7,1	6,6	7,4

5.4. Tabel 4 – Herfst meerjarenoverzicht

Over het geheel genomen zijn de afwijkingen in dit seizoen gering. Alleen de Grote bonte specht en Zwarte mees nemen toe.

Tabel 4: Herfst: overzicht 1992 - 2015																			
Percentage tuinen , waarin de genoemde soorten voorkomen. Gemiddelde over week 40 t/m 52.																			
Jaartal	1992	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Koude Getal	34	22	4	28	22	80	16	32	32	5	20	56	95	81	88	73	0	8	
Warmte Getal	103	170	60	105	77	133	81	95	201	53	80	78	95	43	87	102	91	95	
<i>Blauwe reiger</i>													1		2	8	3	1	
<i>Boomklever</i>	8	6	11	23	17	30	15	17	20	13	25	4	11	16	43	13	14	17	
<i>Boomkruiper</i>	4	6	12	13	16	17	19	11	14	16	21	14	9	10	14	9	9	10	
<i>Ekster</i>	51	57	64	70	69	78	78	78	75	78	80	68	86	79	73	71	69	72	
<i>Fitis</i>													0	9		0	1	0	
<i>Gaai</i>	17	29	32	40	41	48	41	43	44	45	54	35	62	43	57	39	43	42	
<i>Glanskop</i>													0		5	1	3	6	
<i>Goudhaantje</i>	14	10	20	17	5	12	7	6	2	6	5	1	1	1	1	3	5	3	
<i>Groenling</i>	8	20	12	19	20	28	28	25	24	29	28	20	24	23	18	18	17	18	
<i>Grote bonte specht</i>													22	18	39	21	20	35	
<i>Halsbandparkiet</i>													5		3	3	3	3	
<i>Heggenmus</i>	45	61	65	65	75	78	78	73	77	75	81	80	86	75	68	60	63	61	
<i>Holenduif</i>															3	3	3	6	
<i>Houtduif</i>	31	38	64	70	66	75	68	70	66	73	78	63	84	65	81	58	62	64	
<i>Huismus</i>	63	55	59	53	63	52	56	66	69	63	68	73	82	76	59	61	63	67	
<i>Kauw</i>	43	58	57	55	58	62	69	65	64	66	59	65	74	65	58	57	53	53	
<i>Keep</i>													4	4	1		1	1	
<i>Kokmeeuw</i>													20	3	5	3	6	3	
<i>Koolmees</i>	88	90	87	88	94	92	93	93	93	98	97	91	97	85	95	89	84	91	
<i>Koperwiek</i>	4	6	7	3	2	6	9	8	1	7	3	2	3	8	3	1	1	1	
<i>Kramsvogel</i>		2	3	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	0	2	0	1		
<i>Merel</i>	89	95	96	93	99	96	97	90	94	96	92	91	97	90	91	83	87	91	
<i>Pimpelmees</i>	67	78	77	73	80	78	80	82	88	82	91	85	93	84	82	81	79	85	
<i>Ringmus</i>	4	4	4	3	5	11	12	11	11	14	13	6	14	13	8	7	4	3	
<i>Roodborst</i>	75	69	80	81	82	83	83	83	88	83	88	82	86	78		74	79	82	
<i>Sijs</i>	4	5	3	2	12	5	2	4		7	4		4	1	1	0	1	1	
<i>Sperwer</i>													3	7	5	1	3	2	
<i>Spreeuw</i>	59	67	62	55	62	47	58	55	62	56	54	49	52	49	36	33	26	31	
<i>Staartmees</i>	7	20	19	23	24	24	22	20	15	25	25	17	18	14	14	4	7	10	
<i>Tijftjaf</i>	1	1	3	5	5	3	4	2	2	1	3	4	5	5	3	3	3	1	
<i>Turkse tortel</i>	33	53	74	60	62	63	73	74	77	80	76	77	74	77	58	50	43	42	
<i>Vink</i>	44	53	54	63	58	72	67	68	72	73	77	66	72	58	61	48	54	59	
<i>Winterkoning</i>	39	41	48	38	56	43	51	46	50	47	46	33	40	33	25	20	33	33	
<i>Zanglijster</i>	2	8	12	13	14	16	10	8	9	9	11	3	13	8	6	6	5	6	
<i>Zwarte kraai</i>	6	8	14	16	22	22	22	20	28	18	17	14	18	15	14	11	15	18	
<i>Zwarte mees</i>													3		3	1	0	12	
Aantal soorten/week																			
Gemiddeld														12,0	10,9	10,7	9,1	9,2	9,7

Groenling

Overige namen: Greenfinch, *Chloris chloris*

Orde: Passeriformes

Familie: Vinken (Fringillidae)

Status: Jaarvogel. Talrijke broedvogel; doortrekker en wintervogel in (vrij) groot aantal

Europese verspreiding: De groenling broedt in een groot deel van het West-Palearctisch gebied in de boreale, gematigde, steppe en mediterrane zones. De groenling is geïntroduceerd op de Azoren, in Zuidoost-Australië, Nieuw-Zeeland en plaatselijk in zuidoost Zuid-Amerika.

Informatie: Staat er in uw omgeving ergens een hondsroos? Zoek in de nazomer dan eens zo'n struik op, en geheid dat u op de rozenbottels een stel groenlingen aan zult treffen. Ze doen hun naam eer aan: heldergroen, geelgroen, allerlei tinten groen zijn in het verenkleed van de groenling terug te vinden. De stevige snavel wordt gebruikt om zaden mee te kraken. Dat doen ze op een bijzondere manier: de vogel trilt als het ware de zaden in de snavel, ondertussen de maaltijd ronddraaiend. Op deze manier trilt de vrucht uit de schil los en wordt deze opgegeten. Dat gaat er dus bijzonder geavanceerd aan toe. De groenling is oorspronkelijk een bewoner van bosranden en halfopen zoomvegetatie. Dat natuurlijke habitat is zeldzaam geworden en tegenwoordig bewoont de groenling vooral cultuurlandschappen: als er maar genoeg dichte struiken zijn. Groenlingen zijn niet erg territoriaal en broeden soms in een los kolonieverband.

Biotoop: Bos, duinen, park en tuin

Voedsel- en broedbiotoop: Groenlingen kunnen worden gevonden waar dicht struikgewas voorkomt. En dat zijn dus vaak tuinen, parken en bosranden, in de duinen, kleinschalig cultuurlandschap en allerhande andere struikrijke plaatsen.

Voedsel: Zaden en bessen. **Broedperiode:** April tot en met augustus

Koloniebroeder: Broedt soms in kleine losse kolonies

Aantal legsels: Meestal twee, soms drie legsels. **Aantal eieren:** 4 of 5

Trekroute: De enkele groenling die toch wegtrekt (groenlingen zijn merendeels standvogels) vliegen naar Frankrijk en het Iberisch Schiereiland. Een enkele groenling waagt de oversteek naar Groot-Britannië.

Overwinteringsgebied: Groenlingen zijn bijzonder trouw aan hun overwinteringsstek. De Nederlandse groenlingen welke wegtrekken worden aangevuld met Scandinavische vogels.

Uit ringonderzoek is gebleken dat deze vogels, net als veel toeristen, jaar op jaar op dezelfde plek overwinteren.

Opvallende kenmerken: Het heldere groen en geel maken de groenling onmiskenbaar.

Gedrag: Buiten het broedseizoen trekken ze in groepjes rond op zoek naar rozenbottels of zaden van elzen en berken.

Kleed: Mannetje is helder groen gekleurd met opvallende gele randen van de handpennen en gele buitenste staartpennen. Vrouwtje is grijsig groen van kleur.

Formaat/ lengte: 14-16 cm. **Snavel:** Stevige kegelvormige snavel. **Poten:** Leverkleurige poten

Trend: De meeste vogeltellers tellen niet in bebouwde gebieden, maar voornamelijk in natuurgebieden. Daardoor is de populatie groenlingen in Nederland waarschijnlijk iets te laag ingeschat en lijkt een aantal van 50.000 tot 100.000 paren aannemelijk.

Beschermingsstatus, Rode Lijst: Nee

Wat kunt u doen?

Wintervoeding: De groenling is volop te zien op en rond voedertafels waar ze zich tegoed doen aan zonnebloempitten en andere zaden. Ook voedersilo's met zwarte zonnebloemzaden worden maar al te graag bezocht.

Tuintips: Zorg voor dicht (stekel)struikgewas en u maakt het de groenling naar de zin. Zelfs in coniferen, boomsoorten waarin slechts weinig dieren voorkomen, maken groenlingen hun nest. Wanneer u in de winter voldoende zonnebloempitten en ander zaad op de voedertafel strooit kunt u jaarrond genieten van deze felgekleurde vogels.

Nestkast: Broedt niet in nestkasten maar maakt een eigen nest in een dichte struik of boom.

6. Overzichten per seizoen

6.1. Tabel 5 - Winteroverzicht

Zie hoofdstuk "toelichting tabellen" voor een nadere uitleg van de tabellen.

Tabel 5: Winter		Totalen > 10											
Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	34	35	34	36	35	35	33	34	36	36	35	34	33
<i>Blauwe reiger</i>	1		1	1	1	2	1	2	1	2	3	1	3
<i>Boomklever</i>	8	8	7	6	8	7	6	5	5	6	6	11	6
<i>Boomkruiper</i>	1	2	1	2	4	1	4	6	4	4	4	6	5
<i>Bosuil</i>	1			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>Buizerd</i>	1			2	1			1	1	1	1	1	1
<i>Ekster</i>	23	25	22	24	22	23	21	24	28	25	25	21	25
<i>Gaai</i>	15	17	17	18	13	16	18	14	14	14	13	11	12
<i>Glanskop</i>	4	3	1	2	1	3	2	2	3	1	1	3	1
<i>Goudvink</i>	4	3	3	4	3	2	2	2	2	2	3	3	2
<i>Groenling</i>	8	7	9	10	7	11	8	12	12	11	11	10	11
<i>Grote bonte specht</i>	14	10	12	12	6	9	7	7	9	9	9	7	9
<i>Grote zilverreiger</i>	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	
<i>Halsbandparkiet</i>	1	1	1	2	1	1	1	1		1	1	1	1
<i>Heggenmus</i>	23	22	20	24	25	25	22	26	29	27	28	29	23
<i>Holenduif</i>	2	3	3	3	3	4	3	5	4	4	5	3	4
<i>Houtduif</i>	29	27	27	30	33	31	28	32	32	33	33	32	29
<i>Huismus</i>	21	21	22	24	22	23	19	19	23	22	22	21	21
<i>Kauw</i>	17	21	20	21	22	23	19	18	24	20	23	22	19
<i>Keep</i>	1	1	1	3	3	3	3	2	6	4	2	2	2
<i>Kokmeeuw</i>	1	1	3	4	4	4	3	2		2	3	1	
<i>Koolmees</i>	31	31	34	33	33	33	32	34	36	35	34	34	30
<i>Merel</i>	30	33	32	33	32	34	31	31	34	34	33	33	32
<i>Pimpelmees</i>	31	30	30	31	30	31	28	30	31	29	31	29	28
<i>Putter</i>	1	2	2	3	2	1	1	2	1	1	2	1	1
<i>Ringmus</i>	3	2	3	3	3	2	1	2	3	2	3	2	4
<i>Roek</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2
<i>Roodborst</i>	30	27	28	30	28	28	26	29	30	26	28	24	23
<i>Sijs</i>	1		2	3		2	2	2	2	1	1	1	1
<i>Sperwer</i>		1	1	1			1		2	2			2
<i>Spreeuw</i>	13	13	14	15	12	12	11	10	16	12	16	15	11
<i>Staartmees</i>	5	8	5	9	9	11	7	5	7	9	10	10	4
<i>Stormmeeuw</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>Turkse tortel</i>	18	16	14	17	17	17	15	16	17	19	19	17	16
<i>Vink</i>	27	27	27	30	29	30	30	27	28	28	25	25	21
<i>Winterkoning</i>	19	14	13	12	14	13	8	10	10	11	16	13	10
<i>Zanglijster</i>	3	2	4	5	4	8	5	4	5	5	8	8	7

6.2. Tabel 6 - Lenteoverzicht

Tabel 6: Lente		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Getelde tuinen	31	31	30	31	31	28	27	28	26	25	27	26	26
<i>Boomklever</i>	5	7	6	5	7	6	4	4	5	5	2	2	2
<i>Boomkruiper</i>	4	3	4	6	5	3	3	3	4	3	3	3	3
<i>Ekster</i>	24	21	21	26	21	19	21	22	17	18	20	20	19
<i>Fitis</i>	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1		2
<i>Gaai</i>	13	13	15	13	11	7	12	8	7	8	12	13	11
<i>Gierzwaluw</i>				1	2	2	2	3	2	2	4	3	3
<i>Groenling</i>	11	9	10	12	9	8	2	5	5	8	9	6	6
<i>Grote bonte specht</i>	9	7	10	6	11	8	6	8	7	8	5	6	5
<i>Heggenmus</i>	26	22	23	24	24	16	16	14	17	15	14	18	18
<i>Holenduif</i>	3	2	2	2	3	1	1	2	1	1	1	2	1
<i>Houtduif</i>	29	29	25	27	25	24	21	23	21	21	24	23	23
<i>Huismus</i>	20	20	21	21	21	19	19	19	17	17	19	18	17
<i>Kauw</i>	19	18	14	18	18	20	16	19	14	16	17	13	12
<i>Koolmees</i>	28	31	28	28	29	26	23	23	24	22	24	20	22
<i>Merel</i>	30	27	27	29	30	26	23	27	25	24	25	26	25
<i>Pimpelmees</i>	26	26	27	27	24	18	20	21	17	15	17	11	11
<i>Ringmus</i>	1		1		1	2	1	1	2	1		1	
<i>Roodborst</i>	24	15	16	16	15	7	7	5	5	8	10	6	8
<i>Sperwer</i>	1		3	1	1			1				1	2
<i>Spreeuw</i>	12	12	10	7	11	9	8	9	7	5	5	4	4
<i>Staartmees</i>	3	4	3	3	2	1	1	1		1	1	1	
<i>Tjiftjaf</i>	4	2	5	4	4	2		3	4	3	3	2	3
<i>Turkse tortel</i>	18	17	16	17	17	15	17	14	12	9	14	11	9
<i>Vink</i>	13	11	10	8	12	5	6	6	5	8	6	5	8
<i>Wilde eend</i>	2	2	2	2		2			1				
<i>Winterkoning</i>	10	13	7	9	7	3	3	4	7	5	6	5	4
<i>Zanglijster</i>	4	3	3	4	3	2	3	2	2	3	1	1	1

6.3. Tabel 7 - Zomeroverzicht

Tabel 7: Zomer		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
Getelde tuinen	24	25	22	22	25	27	28	29	27	28	26	26	26
<i>Blauwe reiger</i>	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1
<i>Boerenwaluw</i>	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	1	2	2
<i>Boomklever</i>	3	4	5	6	5	5	5	5	7	7	6	5	5
<i>Boomkruiper</i>	1	1	1	1	1	3	2	4	4	5	5	4	5
<i>Ekster</i>	18	15	13	12	18	17	22	18	17	18	18	19	15
<i>Fitis</i>			1	1	2	2	3	4	2	1	1		
<i>Gaai</i>	7	9	9	8	8	8	11	7	6	7	6	11	8
<i>Gierzwaluw</i>	2	3	3	2	1		1					1	
<i>Groenling</i>	4	6	6	5	3	3	4	5	4	3	1	3	1
<i>Grote bonte specht</i>	4	7	3	6	7	8	6	4	7	6	6	8	7
<i>Heggenmus</i>	15	11	10	9	13	11	14	12	15	14	14	15	13
<i>Holenduif</i>	3	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
<i>Houtduif</i>	19	20	16	18	19	22	22	21	21	23	22	20	18
<i>Huisms</i>	13	14	16	15	17	18	18	16	17	16	16	16	15
<i>Kauw</i>	9	11	9	9	10	11	13	11	11	10	15	12	12
<i>Koolmees</i>	15	21	18	18	21	20	23	25	23	23	22	25	20
<i>Merel</i>	21	22	21	20	22	22	24	23	22	20	20	20	22
<i>Pimpelmees</i>	11	9	11	12	18	17	19	18	19	18	18	20	19
<i>Roek</i>	1	1		1	1	1	1		1	1	1	1	1
<i>Roodborst</i>	8	8	5	5	7	7	7	5	6	8	12	12	10
<i>Sperwer</i>	2	1		2		3	2			1		2	
<i>Spreeuw</i>		2	2	1	1			2		1	3	7	3
<i>Tjiftjaf</i>	3	6	3	5	2	3	3	3	3	2	2	3	3
<i>Turkse tortel</i>	10	12	8	11	10	9	11	10	11	10	10	9	8
<i>Vink</i>	7	4	4	6	7	5	7	6	8	7	5	6	8
<i>Winterkoning</i>	3	4	2	3	1	1	4	3	5	6	2	4	4
<i>Witte kwikstaart</i>	1	1	1	1	2	2	1	2	1				1
<i>Zanglijster</i>	1	2	2	2	3	2	1	2	4	3	1	3	1
<i>Zwarte kraai</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

6.4. Tabel 8 – Herfstoverzicht

Tabel 8: Herfst		Totalen > 10											
Aantal tuinen , waarin de genoemde soorten werden waargenomen.													
Weeknummer	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
Getelde tuinen	25	26	27	27	26	26	27	27	28	28	28	27	28
<i>Boomklever</i>	7	5	4	6	3	3	3	4	4	5	6	5	6
<i>Boomkruiper</i>	4	2	3	2	3	3	4	2	2	4	2	4	1
<i>Ekster</i>	19	20	18	18	22	19	18	18	20	17	23	20	21
<i>Gaai</i>	9	12	12	10	11	10	13	14	14	12	12	8	11
<i>Glanskop</i>				1	1	3	3	2	3	2	3	2	2
<i>Groenling</i>	2	5	4	6	2	5	3	5	8	5	7	7	4
<i>Grote bonte specht</i>	6	9	9	7	9	9	8	11	12	11	9	9	13
<i>Halsbandparkiet</i>	1	1		1	1	1			1	1	1	1	1
<i>Heggenmus</i>	12	17	18	17	15	18	15	17	18	19	18	13	15
<i>Holenduif</i>	2	2	1	1	1		1	1	2	1	2	3	3
<i>Houtduif</i>	13	15	17	17	15	15	19	17	18	17	22	18	20
<i>Huismus</i>	15	16	17	19	17	20	18	20	18	19	20	19	18
<i>Kauw</i>	13	11	16	14	13	11	14	14	15	16	16	17	16
<i>Kokmeeuw</i>		1			1		1	2	2	1	1	1	2
<i>Koolmees</i>	22	23	23	25	24	23	23	25	27	26	26	25	25
<i>Kuifmees</i>		1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	1	2
<i>Matkop</i>				1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
<i>Merel</i>	20	21	24	25	24	24	23	25	26	25	28	27	26
<i>Pimpelmees</i>	20	21	23	22	20	23	25	22	24	24	26	24	24
<i>Ringmus</i>				1		1	1	1	2	2	2	1	1
<i>Roek</i>	1		1	1	1	1			1	1	1	1	1
<i>Roodborst</i>	15	17	19	19	21	20	21	25	26	26	28	25	24
<i>Spreeuw</i>	6	6	10	10	8	7	5	6	9	9	12	11	10
<i>Staartmees</i>	2	3	1	4	3	3	3	2	2	1	5	2	4
<i>Turkse tortel</i>	9	10	12	11	12	10	8	12	11	11	16	13	11
<i>Vink</i>	5	8	12	12	15	16	18	20	23	22	20	17	20
<i>Winterkoning</i>	4	4	7	9	10	12	10	9	11	8	12	10	10
<i>Zanglijster</i>	1	3	2	1		1	1	3	2	4	1	2	1
<i>Zwarte kraai</i>	5	5	4	6	4	4	3	5	5	3	6	7	6
<i>Zwarte mees</i>			1		2	3	2	4	5	6	7	6	5

7. Aantal getelde vogels

In onderstaande tabellen worden het aantal tuinen met het aantal getelde vogels weergegeven. Om de presentatie beheersbaar en overzichtelijk te houden zijn de zeer geringe aantallen niet opgenomen.

7.1. Winter – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Vogelsoort	week 1		week 2		week 3		week 4		week 5		week 6		week 7		week 8		week 9		week 10		week 11		week 12		week 13		
	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	
Blauwe reiger	1	1			1	1	1	1	1	1	2	9	1	10	2	9	1	11	2	9	3	10	1	10	3	13	
Boomklever	8	9	8	8	7	7	6	7	8	9	7	9	6	7	5	7	5	7	6	8	6	9	11	14	6	8	
Boomkruiper	1	1	2	2	1	1	2	2	4	5	1	1	4	4	6	7	4	4	4	4	4	5	6	10	5	7	
Bosuif	1	1					1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	
Ekster	23	39	25	41	22	39	24	46	22	47	23	45	21	45	24	45	28	52	25	42	25	49	21	42	25	48	
Gai	15	21	17	22	17	23	18	28	13	21	16	23	18	24	14	19	14	17	14	20	13	19	11	14	12	17	
Glanskop	4	5	3	6	1	2	2	3	1	2	3	5	2	3	2	2	3	4	1	2	1	2	3	4	1	2	
Goudvink	4	12	3	9	3	6	4	11	3	8	2	4	2	6	2	4	2	3	2	4	3	6	3	4	2	4	
Groenling	8	19	7	24	9	31	10	27	7	21	11	34	8	26	12	33	12	28	11	29	11	21	10	22	11	26	
Grote bonte specht	14	14	10	11	12	14	12	15	6	8	9	11	7	8	7	9	9	10	9	11	9	12	7	9	9	11	
Grote zilverreiger	1	2	1	2			1	2	1	2			1	6	1	8	1	8	1	5	1	2	1	8			
Halsbandparkiet	1	2	1	3	1	3	2	3	1	3	1	3	1	2	1	2			1	6	1	4	1	2	1	2	
Heggenmus	23	33	22	31	20	31	24	33	25	31	25	34	22	28	26	34	29	38	27	40	28	45	29	43	23	31	
Holenduif	2	2	3	4	3	5	3	6	3	5	4	7	3	5	5	7	4	7	4	5	5	7	3	4	4	6	
Houtduif	29	73	27	71	27	86	30	85	33	86	31	107	28	85	32	81	32	84	33	82	33	71	32	73	29	70	
Huismus	21	185	21	212	22	203	24	229	22	217	23	205	19	181	19	180	23	210	22	208	22	212	21	189	21	178	
Kauw	17	60	21	69	20	77	21	86	22	103	23	77	19	76	18	63	24	76	20	87	23	74	22	76	19	87	
Keep	1	1	1	1	1	2	3	6	3	7	3	18	3	16	2	13	6	24	4	13	2	5	2	5	2	5	
Kokmeeuw	1	2	1	1	3	4	4	19	4	17	4	20	3	8	2	7			2	3	3	20	1	3			
Koolmees	31	81	31	81	34	84	33	85	33	82	33	81	32	85	34	83	36	87	35	89	34	85	34	83	30	76	
Koperwiek								1	1	1	2	1	2						1	15			1	12	1	30	
Kramsvogel								1	6	1	8	1	12					1	8	1	8	1	10	1	22	1	20
Merel	30	78	33	75	32	87	33	113	32	82	34	93	31	86	31	83	34	91	34	89	33	90	33	82	32	79	
Pimpelmees	31	84	30	90	30	84	31	78	30	80	31	83	28	74	30	82	31	86	29	82	31	73	29	68	28	72	
Putter	1	1	2	16	2	4	3	3	2	4	1	1	1	1	2	7	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	
Ringmus	3	11	2	6	3	8	3	10	3	8	2	10	1	6	2	8	3	9	2	8	3	8	2	7	4	10	
Roek	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	
Roodborst	30	34	27	27	28	30	30	32	28	32	28	31	26	29	29	33	30	37	26	30	28	31	24	30	23	31	
Sijs	1	1			2	11	3	16					2	10	2	5	2	7	2	13	1	4	1	10	1	8	
Spreeuw	13	34	13	42	14	42	15	56	12	40	12	38	11	36	10	39	16	101	12	48	16	64	15	41	11	47	
Staatmees	5	17	8	33	5	26	9	31	9	26	11	39	7	23	5	21	7	21	9	34	10	35	10	28	4	13	
Stormmeeuw	1	5	1	3	1	6	1	1	1	5	1	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	
Turkse tortel	18	28	16	27	14	28	17	42	17	38	17	39	15	31	16	31	17	33	19	34	19	33	17	28	16	28	
Vink	27	103	27	95	27	125	30	154	29	152	30	147	30	119	27	128	28	129	28	124	25	93	25	75	21	63	
Wilde eend																			1	3	2	7	2	4	3	5	
Winterkoning	19	19	14	14	13	13	12	12	14	14	13	13	8	8	10	10	10	11	11	16	16	13	13	10	10	10	
Zanglijster	3	4	2	2	4	4	5	5	4	4	8	8	5	6	4	4	5	5	5	6	8	9	8	10	7	8	
Zwarte kraai	1	9	1	7	1	8	1	7		5		4		4		4		4		3	1	8	1	9	1	7	
Zwarte mees		2		1		3		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1	

7.2. Lente – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Weeknummers →	week 14		week 15		week 16		week 17		week 18		week 19		week 20		week 21		week 22		week 23		week 24		week 25		week 26	
Vogelsoort	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V
<i>Boomklever</i>	5	6	7	10	6	6	5	7	7	8	6	6	4	4	4	4	5	5	5	6	2	2	2	3	2	3
<i>Boomkruiper</i>	4	6	3	5	4	4	6	7	5	5	3	4	3	3	3	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3
<i>Ekster</i>	24	43	21	35	21	33	26	39	21	28	19	27	21	30	22	32	17	26	18	28	20	37	20	36	19	34
<i>Fitis</i>	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1			2	4
<i>Gaai</i>	13	18	13	19	15	25	13	17	11	16	7	9	12	14	8	9	7	9	8	20	12	16	13	18	11	15
<i>Gierzwaluw</i>							1	3	2	5	2	28	2	9	3	8	2	5	2	5	4	35	3	22	3	26
<i>Goudhaantje</i>			1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2									
<i>Groenling</i>	11	23	9	18	10	22	12	17	9	17	8	16	2	3	5	9	5	9	8	16	9	17	6	9	6	9
<i>Grote bonte specht</i>	9	9	7	9	10	13	6	10	11	13	8	10	6	6	8	10	7	7	8	9	5	6	6	8	5	16
<i>Halsbandparkiet</i>	1	2	1	2	1	3			1	2					1	2			1	2	1	2	1	1		
<i>Heggenmus</i>	26	39	22	35	23	38	24	40	24	37	16	29	16	25	14	23	17	23	15	21	14	22	18	26	18	27
<i>Holenduif</i>	3	3	2	2	2	2	2	2	3	3	1	1	1	1	2	3	1	2	1	2	1	2	2	3	1	2
<i>Houtduif</i>	29	66	29	62	25	51	27	57	25	50	24	52	21	42	23	41	21	42	21	41	24	52	23	52	23	51
<i>Huismus</i>	20	169	20	148	21	165	21	162	21	138	19	124	19	149	19	148	17	152	17	140	19	226	18	208	17	131
<i>Kauw</i>	19	54	18	56	14	38	18	41	18	49	20	49	16	40	19	58	14	48	16	44	17	51	13	45	12	35
<i>Keep</i>	1	8	3	6																						
<i>Kokmeeuw</i>	1	2																	2	3	1	6			1	1
<i>Koolmees</i>	28	66	31	61	28	55	28	64	29	56	26	45	23	41	23	39	24	46	22	46	24	58	20	44	22	40
<i>Merel</i>	30	63	27	53	27	59	29	67	30	70	26	53	23	44	27	55	25	60	24	51	25	56	26	58	25	59
<i>Pimpelmees</i>	26	56	26	56	27	50	27	63	24	45	18	29	20	29	21	29	17	30	15	37	17	37	11	22	11	22
<i>Ringmus</i>	1	1			1	2			1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1			1	1		
<i>Roodborst</i>	24	27	15	20	16	20	16	20	15	18	7	9	7	7	5	13	5	6	8	9	10	13	6	13	8	10
<i>Sperver</i>	1	1			3	6	1	1	1	1					1	1							1	1	2	2
<i>Spreeuw</i>	12	40	12	51	10	21	7	22	11	30	9	22	8	18	9	25	7	15	5	12	5	12	4	8	4	7
<i>Staatmees</i>	3	5	4	6	3	6	3	8	2	6	1	2	1	2	1	2			1	6	1	4	1	6		
<i>Tijftaf</i>	4	4	2	2	5	5	4	4	4	4	2	2			3	3	4	4	3	3	3	3	2	2	3	3
<i>Turkse tortel</i>	18	28	17	27	16	26	17	29	17	32	15	26	17	27	14	24	12	21	9	13	14	21	11	24	9	17
<i>Vink</i>	13	30	11	17	10	14	8	12	12	18	5	7	6	6	6	9	5	7	8	9	6	8	5	7	8	9
<i>Wilde eend</i>	2	5	2	4	2	3	2	3			2	4					1	1								
<i>Winterkoning</i>	10	11	13	13	7	9	9	10	7	8	3	3	3	3	4	5	7	7	5	5	6	8	5	8	4	7
<i>Zanglijster</i>	4	4	3	3	3	4	4	5	3	4	2	2	3	3	2	2	2	2	3	3	1	1	1	1	1	1
<i>Zwarte kraai</i>	2	11		5		6	1	8	1	9	1	7		5	1	5		6	1	11		6		6		7
<i>Zwartkop</i>		3		3		4		8		8		6		2		3		3		6		5		4		4

7.3. Zomer – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Vogelsoort	week 27		week 28		week 29		week 30		week 31		week 32		week 33		week 34		week 35		week 36		week 37		week 38		week 39	
	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V
<i>Blauwe reiger</i>	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	4	1	2
<i>Boerenzwaluw</i>	2	4	2	14	2	4	2	8	2	8	2	10	3	12	2	40	2	10	1	2	1	2	2	3	2	4
<i>Boomklever</i>	3	4	4	4	5	8	6	10	5	6	5	7	5	6	5	8	7	10	7	11	6	8	5	7	5	5
<i>Boomkruiper</i>	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	2	2	4	4	4	4	5	6	5	5	4	5	5	5
<i>Ekster</i>	18	38	15	26	13	24	12	22	18	34	17	29	22	36	18	30	17	29	18	34	18	34	19	31	15	29
<i>Fitis</i>					1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	4	5	2	3	1	1	1	1				
<i>Gaai</i>	7	10	9	12	9	10	8	9	8	9	8	11	11	14	7	11	6	7	7	9	6	8	11	13	8	9
<i>Gierzwaluw</i>	2	43	3	20	3	15	2	55	1	12			1	1									1	1		
<i>Groenling</i>	4	6	6	11	6	9	5	7	3	6	3	4	4	6	5	10	4	10	3	3	1	1	3	4	1	3
<i>Grote bonte specht</i>	4	5	7	9	3	3	6	6	7	10	8	10	6	7	4	5	7	7	6	7	6	7	8	10	7	8
<i>Halsbandparkiet</i>					1	2	1	5			1	5	1	1	1	2					1	6	1	7	1	7
<i>Heggenmus</i>	15	20	11	18	10	14	9	11	13	17	11	15	14	20	12	17	15	22	14	19	14	22	15	23	13	21
<i>Holenduif</i>	3	4	2	3	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	3	2	2	1	1	1	1	1	1
<i>Houtduif</i>	19	38	20	33	16	28	18	28	19	37	22	65	22	41	21	41	21	38	23	39	22	39	20	37	18	33
<i>Huismus</i>	13	143	14	150	16	211	15	198	17	254	18	274	18	276	16	286	17	261	16	277	16	227	16	194	15	196
<i>Kauw</i>	9	25	11	34	9	19	9	20	10	34	11	28	13	230	11	25	11	33	10	30	15	39	12	33	12	33
<i>Koolmees</i>	15	34	21	38	18	40	18	36	21	36	20	42	23	50	25	59	23	59	23	46	22	46	25	64	20	46
<i>Kramsvogel</i>																			1	4	1	8	1	6	1	4
<i>Merel</i>	21	44	22	42	21	43	20	41	22	46	22	41	24	40	23	39	22	41	20	40	20	34	20	40	22	39
<i>Pimpelmees</i>	11	21	9	20	11	19	12	22	18	33	17	32	19	38	18	36	19	42	18	37	18	32	20	46	19	43
<i>Putter</i>	2	3							1	2	1	2					1	2					1	2	1	2
<i>Roek</i>	1	2	1	2			1	2	1	1	1	2	1	2			1	2	1	2	1	6	1	7	1	6
<i>Roodborst</i>	8	10	8	11	5	7	5	6	7	9	7	8	7	9	5	7	6	8	8	9	12	12	12	13	10	11
<i>Sperver</i>	2	2	1	1			2	2			3	3	2	2					1	1			2	2		
<i>Spreeuw</i>			2	3	2	7	1	5	1	1					2	2			1	7	3	15	7	150	3	4
<i>Staatmees</i>	1	5			1	6			1	5	1	6	2	9			1	13					1	8		
<i>Tijftjaf</i>	3	3	6	6	3	3	5	6	2	2	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2	2	2	3	4	3	3
<i>Turkse tortel</i>	10	17	12	16	8	14	11	20	10	18	9	16	11	15	10	15	11	22	10	23	10	19	9	21	8	11
<i>Vink</i>	7	8	4	8	4	7	6	9	7	10	5	6	7	7	6	10	8	10	7	11	5	8	6	9	8	10
<i>Winterkoning</i>	3	4	4	6	2	4	3	3	1	2	1	1	4	4	3	3	5	5	6	6	2	2	4	4	4	4
<i>Witte kwikstaart</i>	1	2	1	2	1	2	1	2	2	3	2	3	1	2	2	3	1	2							1	1
<i>Zanglijster</i>	1	1	2	3	2	3	2	3	3	3	2	2	1	1	2	2	4	4	3	3	1	1	3	3	1	1
<i>Zwarte kraai</i>	1	7	1	7	1	12	1	7	1	7	1	7	1	6	1	9	1	5	1	6	1	4	1	4		4

7.4. Herfst – aantal getelde vogels

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

Vogelsoort	week 40		week 41		week 42		week 43		week 44		week 45		week 46		week 47		week 48		week 49		week 50		week 51		week 52	
	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V	T	V
Boomklever	7	9	5	7	4	4	6	7	3	3	3	4	3	3	4	4	4	7	5	5	6	7	5	7	6	6
Boomkruiper	4	9	2	2	3	4	2	3	3	3	3	3	4	5	2	2	2	2	4	4	2	2	4	4	1	1
Ekster	19	37	20	37	18	36	18	36	22	37	19	34	18	35	18	31	20	39	17	30	23	45	20	52	21	42
Gaai	9	11	12	14	12	17	10	13	11	14	10	20	13	16	14	19	14	21	12	19	12	17	8	16	11	14
Glanskop							1	1	1	2	3	4	3	4	2	3	3	4	2	3	3	4	2	3	2	3
Goudhaantje	1	2			1	2	2	3			1	1	1	1	1	1	1	1					1	1		
Goudvink	1	3															1	1	2	2					1	6
Groenling	2	6	5	13	4	13	6	20	2	9	5	17	3	11	5	18	8	22	5	17	7	25	7	19	4	18
Grote bonte specht	6	7	9	11	9	10	7	9	9	10	9	10	8	9	11	13	12	17	11	13	9	10	9	10	13	15
Halsbandparkiet	1	2	1	3			1	3	1	6	1	7					1	7	1	8	1	6	1	3	1	6
Heggenmus	12	22	17	25	18	22	17	20	15	20	18	22	15	20	17	22	18	25	19	25	18	24	13	18	15	20
Holenduif	2	3	2	3	1	2	1	1	1	2			1	2	1	1	2	4	1	2	2	4	3	6	3	6
Houtduif	13	21	15	24	17	26	17	26	15	26	15	30	19	32	17	37	18	39	17	38	22	47	18	34	20	40
Huismus	15	173	16	161	17	199	19	179	17	157	20	169	18	200	20	195	18	205	19	220	20	238	19	202	18	199
Kauw	13	43	11	34	16	46	14	42	13	40	11	30	14	37	14	39	15	41	16	41	16	43	17	44	16	47
Kokmeeuw			1	1					1	2			1	5	2	4	2	5	1	6	1	8	1	4	2	15
Koolmees	22	50	23	57	23	52	25	65	24	54	23	66	23	55	25	68	27	83	26	73	26	66	25	64	25	70
Kuifmees			1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	3	3	2	2	2	2	1	1	2	3
Matkop							1	2	1	2	2	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Merel	20	37	21	42	24	46	25	44	24	52	24	48	23	48	25	59	26	64	25	57	28	64	27	61	26	64
Pimpelmees	20	44	21	43	23	57	22	49	20	40	23	45	25	49	22	48	24	58	24	58	26	57	24	59	24	81
Ringmus							1	1			1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	2	3	1	1	1	1
Roek	1	2			1	2	1	6	1	4	1	2					1	3	1	6	1	3	1	4	1	4
Roodborst	15	18	17	19	19	21	19	20	21	22	20	23	21	22	25	28	26	30	26	31	28	32	25	28	24	28
Spreeuw	6	28	6	53	10	48	10	105	8	30	7	24	5	38	6	18	9	29	9	24	12	30	11	28	10	28
Staartmees	2	12	3	15	1	8	4	20	3	14	3	6	3	10	2	24	2	2	1	2	5	16	2	10	4	20
Turkse tortel	9	21	10	16	12	18	11	18	12	106	10	29	8	19	12	25	11	33	11	30	16	30	13	29	11	24
Vink	5	10	8	15	12	29	12	24	15	32	16	49	18	50	20	52	23	63	22	60	20	58	17	57	20	65
Winterkoning	4	4	4	4	7	7	9	10	10	11	12	14	10	11	9	9	11	12	8	9	12	12	10	10	10	10
Zanglijster	1	1	3	3	2	2	1	1			1	1	1	1	3	3	2	6	4	4	1	1	2	2	1	1
Zwarte kraai	5	9	5	7	4	5	6	8	4	8	4	8	3	4	5	8	5	6	3	4	6	9	7	11	6	11
Zwarte mees					1	1			2	2	3	4	2	4	4	5	5	6	6	9	7	10	6	8	5	7
Zwartkop	2	3	1	1	1	1					1	1					1	1					1	1	2	4

Putter

Overige namen: Goldfinch, *Carduelis carduelis*

Orde: Passeriformes

Familie: Vinken (Fringillidae)

Status: Jaarvogel. Vrij talrijke broedvogel; doortrekker en wintervogel in (vrij) groot aantal.

Europese verspreiding: De putter is te vinden van zuidelijk Fenno-Scandinavië tot in Noord-Afrika, en oostwaards tot ongeveer 96 graden oosterlengte (het Himalaya-gebergte). Spanje, Frankrijk en Portugal zijn verantwoordelijk voor de grootste aantallen putters, maar de soort is zeer regelmatig verspreid over alle Europese landen - uitgezonderd de noordelijke staten.

Informatie: De putter komt oorspronkelijk voor langs de zonnige randen van vochtige loofbossen. Nog niet zo lang geleden zijn putters begonnen zich aan te passen aan door de mens gemaakte landschappen, zoals boomgaarden en parken. De belangrijkste voorwaarde voor de aanwezigheid van putters is een rijke vegetatie met veel composieten (distels, paardenbloemen). Deze planten produceren de zaden waarvan de putter vrijwel geheel afhankelijk is. Alleen de jongen krijgen tijdens hun groei ook veel insecten. Deze bevatten de voor de groei zo belangrijke eiwitten.

Biotoop: Boomgaarden, bos, buitengebied, cultuurlandschappen, park en tuin, struweel, weiden (kleinschalig)

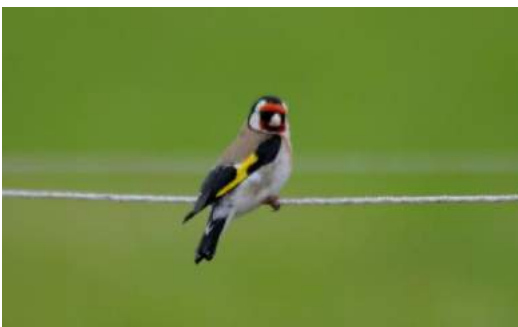
Voedsel- en broedbiotoop: De putter leeft in tamelijk open gebieden met bomen en struiken, in bosranden, in parklandschappen, heggen, boomgaarden en tuinen. Het nest wordt in een struik gemaakt, in een vork van een stam of tegen de stromp van een boom.

Voedsel: voornamelijk zaden van planten als distels, zonnebloemen en paardenbloemen. Eet daarnaast ook soms insecten en bezoekt af en toe voedertafels.

Broedperiode: Vanaf april. Koloniebroeder: Nee

Aantal legsels: Twee, soms drie legsels per jaar. **Aantal eieren:** 4-6, soms 3-8

Overwinteringsgebied: Er bestaan vermoedens dat in Nederland broedende putters (gedeeltelijk) wegtrekken naar Zuidwest-Europa, maar ringonderzoek heeft hierover nog geen uitsluitsel gegeven.

Opvallende kenmerken: rood gezicht, zwart-witte kop en gele vleugelstreep

Gedrag: vaak in groepen aan het foerageren

Kleed: Opvallend kleed met een rood gezicht en een verder zwart met witte kop. De vleugels zijn zwart met een brede gele vleugelstreep, de stuit is wit en de staart is zwart met witte vlekken. Bovendelen zijn verder bruin en de onderdelen wit.

Formaat/ lengte: 12 - 13,5 cm. **Poten:** vleeskleurig

Snavel: Spitse en vrij lange kegelvormige snavel

De putter is tamelijk algemeen, sinds de populatie in de 70'er jaren sterk begon toe te nemen. Sindsdien is het putterbestand meer dan verviervoudigd. In 2000 broedden er 18.000 paren putters in Nederland

Beschermingsstatus. Rode Lijst: Nee

Oorzaak afname/ toename: Het lijkt erop dat de putter profiteert van allerlei veranderingen in het landschap die door de mens zijn veroorzaakt. Zo is de omschakeling van hoogstam- naar laagstamboomgaarden voor de putter waarschijnlijk gunstig geweest. De toegenomen hoeveelheid wegbeplanting en minder maaien van bermen is bovendien gunstig voor putters.

Wat kunt u doen?

Wintervoeding: Zaden, vetbollen, pindanetjes

Tuintips: Snoei uitgebloeide composieten (distels, asters, margrietten en dergelijke) niet af wanneer deze in het vroege najaar uitgebloeid raken. Putters zullen het gehele najaar en de winter een mogelijk bezoek aan uw tuin brengen wanneer er voldoende van deze zadenrijke planten staan.

Nestkast: Nee

8. Totaaltellingen

8.1. Winter - Totaaltelling

WINTER weeknrs →	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	totaal
Vogelsoort														
<i>Aalscholver</i>										1		2	2	5
<i>Appelvink</i>	4				1			1		1				7
<i>Blauwe reiger</i>	1		1	1	1	9	10	9	11	9	10	10	13	85
<i>Boomklever</i>	9	8	7	7	9	9	7	7	7	8	9	14	8	109
<i>Boomkruiper</i>	1	2	1	2	5	1	4	7	4	4	5	10	7	53
<i>Bosuil</i>	1			1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
<i>Buizerd</i>	1			2	1				1	1	1	1	1	10
<i>Ekster</i>	39	41	39	46	47	45	45	45	52	42	49	42	48	580
<i>Gaai</i>	21	22	23	28	21	23	24	19	17	20	19	14	17	268
<i>Glanskop</i>	5	6	2	3	2	5	3	2	4	2	2	4	2	42
<i>Goudhaantje</i>			1	2	2		1		1					7
<i>Goudvink</i>	12	9	6	11	8	4	6	4	3	4	6	4	4	81
<i>Groenling</i>	19	24	31	27	21	34	26	33	28	29	21	22	26	341
<i>Grote bonte specht</i>	14	11	14	15	8	11	8	9	10	11	12	9	11	143
<i>Grote zilverreiger</i>	2	2		2	2		6	8	8	5	2	8		45
<i>Halsbandparkiet</i>	2	3	3	3	3	3	2	2		6	4	2	2	35
<i>Havik</i>	1				1				1					3
<i>Heggenmus</i>	33	31	31	33	31	34	28	34	38	40	45	43	31	452
<i>Holenduif</i>	2	4	5	6	5	7	5	7	7	5	7	4	6	70
<i>Houtduif</i>	73	71	86	85	86	107	85	81	84	82	71	73	70	1054
<i>Huismus</i>	185	212	203	229	217	205	181	180	210	208	212	189	178	2609
<i>Huiswaluw</i>											2			2
<i>IJsvogel</i>								1						1
<i>Kauw</i>	60	69	77	86	103	77	76	63	76	87	74	76	87	1011
<i>Keep</i>	1	1	2	6	7	18	16	13	24	13	5	5	5	116
<i>Kerkuil</i>			1	1	1				1	1				5
<i>Kokmeeuw</i>	2	1	4	19	17	20	8	7		3	20	3		104
<i>Koolmees</i>	81	81	84	85	82	81	85	83	87	89	85	83	76	1082
<i>Koperwiek</i>					1	2	2			15		12	30	62
<i>Kramsvogel</i>					6	8	12		8	8	10	22	20	94
<i>Matkop</i>							6							6
<i>Meref</i>	78	75	87	113	82	93	86	83	91	89	90	82	79	1128
<i>Pimpelmees</i>	84	90	84	78	80	83	74	82	86	82	73	68	72	1036
<i>Postduif</i>												1		1
<i>Putter</i>	1	16	4	3	4	1	1	7	1	1	3	1	1	44
<i>Ringmus</i>	11	6	8	10	8	10	6	8	9	8	8	7	10	109
<i>Roek</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	3	3	23
<i>Roodborst</i>	34	27	30	32	32	31	29	33	37	30	31	30	31	407
<i>Sijs</i>	1		11	16		10	5	7	13	4	10	14	8	99
<i>Soepeend</i>												1	1	2
<i>Sperwer</i>		1	1	1			1		2	2			2	10
<i>Spreeuw</i>	34	42	42	56	40	38	36	39	101	48	64	41	47	628
<i>Staartmees</i>	17	33	26	31	26	39	23	21	21	34	35	28	13	347
<i>Stormmeeuw</i>	5	3	6	1	5	3	2	2	2	2	2	2	1	36
<i>Tjiftjaf</i>			1	1	1	1	1					3	1	9
<i>Torenvalk</i>							1					1		2
<i>Turkse tortel</i>	28	27	28	42	38	39	31	31	33	34	33	28	28	420
<i>Vink</i>	103	95	125	154	152	147	119	128	129	124	93	75	63	1507
<i>Waterhoen</i>					1									1
<i>Wilde eend</i>										3	7	4	5	19
<i>Winterkoning</i>	19	14	13	12	14	13	8	10	11	11	16	13	10	164
<i>Witte kwikstaart</i>	1				1			1	1	1			2	7
<i>Zanglijster</i>	4	2	4	5	4	8	6	4	5	6	9	10	8	75
<i>Zwarte kraai</i>	9	7	8	7	5	4	4	4	4	3	8	9	7	79
<i>Zwarte mees</i>	2	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16
<i>Zwartkop</i>	1									2	1			4

8.2. Lente - Totaaltelling

LENTE weeknrs →	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	totaal
Vogelsoort														
<i>Appelvink</i>			1											1
<i>Blauwe reiger</i>		1		2	2				1			1		7
<i>Boerenzwaluw</i>		2			1									3
<i>Boomklever</i>	6	10	6	7	8	6	4	4	5	6	2	3	3	70
<i>Boomkruiper</i>	6	5	4	7	5	4	3	4	4	3	3	3	3	54
<i>Buizerd</i>				1									1	2
<i>Ekster</i>	43	35	33	39	28	27	30	32	26	28	37	36	34	428
<i>Fitis</i>	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1			19
<i>Gaai</i>	18	19	25	17	16	9	14	9	9	20	16	18	15	205
<i>Gierzwaluw</i>				3	5	28	9	8	5	5	35	22	26	146
<i>Glanskop</i>				1				1					1	3
<i>Goudhaantje</i>		2	1	2	1	2	1	2						11
<i>Goudvink</i>	1		2	2		2					2	1		10
<i>Groenling</i>	23	18	22	17	17	16	3	9	9	16	17	9	9	185
<i>Grote bonte specht</i>	9	9	13	10	13	10	6	10	7	9	6	8	16	126
<i>Halsbandparkiet</i>	2	2	3		2			2		2	2	1		16
<i>Havik</i>			1										1	2
<i>Heggenmus</i>	39	35	38	40	37	29	25	23	23	21	22	26	27	385
<i>Holenduif</i>	3	2	2	2	3	1	1	3	2	2	2	3	2	28
<i>Houtduif</i>	66	62	51	57	50	52	42	41	42	41	52	52	51	659
<i>Huismus</i>	169	148	165	162	138	124	149	148	152	140	226	208	131	2060
<i>Huiszwaluw</i>					1	1								2
<i>Kauw</i>	54	56	38	41	49	49	40	58	48	44	51	45	35	608
<i>Keep</i>	8	6												14
<i>Kleine mantelmeeuw</i>					1						1		1	3
<i>Kokmeeuw</i>	2									3	6		1	12
<i>Koolmees</i>	66	61	55	64	56	45	41	39	46	46	58	44	40	661
<i>Kuifmees</i>	1													1
<i>Lachduif</i>							1	1			1			3
<i>Merel</i>	63	53	59	67	70	53	44	55	60	51	56	58	59	748
<i>Phylloscopus spec</i>	1				1									2
<i>Pimpelmees</i>	56	56	50	63	45	29	29	29	30	37	37	22	22	505
<i>Putter</i>			1	2										3
<i>Ransuil</i>	1		1											2
<i>Ringmus</i>	1		2		1	2	1	1	2	1		1		12
<i>Roodborst</i>	27	20	20	20	18	9	7	13	6	9	13	13	10	185
<i>Sperwer</i>	1		6	1	1			1				1	2	13
<i>Spreeuw</i>	40	51	21	22	30	22	18	25	15	12	12	8	7	283
<i>Staatmees</i>	5	6	6	8	6	2	2	2		6	4	6		53
<i>Tjiftjaf</i>	4	2	5	4	4	2		3	4	3	3	2	3	39
<i>Tuinfluits</i>			1		1									2
<i>Turkse tortel</i>	28	27	26	29	32	26	27	24	21	13	21	24	17	315
<i>Vink</i>	30	17	14	12	18	7	6	9	7	9	8	7	9	153
<i>Wilde eend</i>	5	4	3	3		4			1					20
<i>Winterkoning</i>	11	13	9	10	8	3	3	5	7	5	8	8	7	97
<i>Witte kwikstaart</i>	1				2									3
<i>Zanglijster</i>	4	3	4	5	4	2	3	2	2	3	1	1	1	35
<i>Zwarte kraai</i>	11	5	6	8	9	7	5	5	6	11	6	6	7	92
<i>Zwartkop</i>	3	3	4	8	8	6	2	3	3	6	5	4	4	59

8.3. Zomer- Totaaltelling

ZOMER weeknrs →	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	totaal
Vogelsoort														
<i>Blauwe reiger</i>	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	4	2	19
<i>Boerenwaluw</i>	4	14	4	8	8	10	12	40	10	2	2	3	4	121
<i>Boomklever</i>	4	4	8	10	6	7	6	8	10	11	8	7	5	94
<i>Boomkruiper</i>	1	1	1	2	1	3	2	4	4	6	5	5	5	40
<i>Bosuil</i>	1	1							1				1	4
<i>Buizerd</i>	1	1						1	1	1		1	1	7
<i>Ekster</i>	38	26	24	22	34	29	36	30	29	34	34	31	29	396
<i>Fitis</i>			1	1	2	2	3	5	3	1	1			19
<i>Gaai</i>	10	12	10	9	9	11	14	11	7	9	8	13	9	132
<i>Gierzwaluw</i>	43	20	15	55	12		1					1		147
<i>Glanskop</i>				1					2	2	2			7
<i>Goudhaantje</i>							2			2			2	6
<i>Goudvink</i>		1								2		1		4
<i>Groenling</i>	6	11	9	7	6	4	6	10	10	3	1	4	3	80
<i>Grote bonte specht</i>	5	9	3	6	10	10	7	5	7	7	7	10	8	94
<i>Grote zilverreiger</i>			1					1			1	1		4
<i>Halsbandparkiet</i>			2	5		5	1	2			6	7	7	35
<i>Havik</i>	1					1		1		1				4
<i>Heggenmus</i>	20	18	14	11	17	15	20	17	22	19	22	23	21	239
<i>Holenduif</i>	4	3	1	1	1	2	2	2	3	2	1	1	1	24
<i>Houtduif</i>	38	33	28	28	37	65	41	41	38	39	39	37	33	497
<i>Huismus</i>	143	150	211	198	254	274	276	286	261	277	227	194	196	2947
<i>IJsvogel</i>	1							1					1	3
<i>Kauw</i>	25	34	19	20	34	28	230	25	33	30	39	33	33	583
<i>Kleine mantelmeeuw</i>			1											1
<i>Kneu</i>			1											1
<i>Knobbelzwaan</i>		2												2
<i>Koolmees</i>	34	38	40	36	36	42	50	59	59	46	46	64	46	596
<i>Kramsvogel</i>										4	8	6	4	22
<i>Merel</i>	44	42	43	41	46	41	40	39	41	40	34	40	39	530
<i>Phylloscopus spec</i>			1						1					2
<i>Pimpelmees</i>	21	20	19	22	33	32	38	36	42	37	32	46	43	421
<i>Postduif</i>				1										1
<i>Putter</i>	3				2	2			2			2	2	13
<i>Roek</i>	2	2		2	1	2	2		2	2	6	7	6	34
<i>Roodborst</i>	10	11	7	6	9	8	9	7	8	9	12	13	11	120
<i>Sijs</i>							1	1						2
<i>Sperwer</i>	2	1		2		3	2			1		2		13
<i>Spreeuw</i>		3	7	5	1			2		7	15	150	4	194
<i>Staatmees</i>	5		6		5	6	9		13			8		52
<i>Tjiftjaf</i>	3	6	3	6	2	3	4	3	3	2	2	4	3	44
<i>Turkse tortel</i>	17	16	14	20	18	16	15	15	22	23	19	21	11	227
<i>Vink</i>	8	8	7	9	10	6	7	10	10	11	8	9	10	113
<i>Winterkoning</i>	4	6	4	3	2	1	4	3	5	6	2	4	4	48
<i>Witte kwikstaart</i>	2	2	2	2	3	3	2	3	2				1	22
<i>Zanglijster</i>	1	3	3	3	3	2	1	2	4	3	1	3	1	30
<i>Zwarte kraai</i>	7	7	12	7	7	7	6	9	5	6	4	4	4	85
<i>Zwarte mees</i>	2	1	1			1								5
<i>Zwartkop</i>	2	1	1	2							2		2	10

8.4. Herfst - Totaaltelling

HERFST weeknrs →	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	totaal
Vogelsoort														
<i>Appelvink</i>		1												1
<i>Blauwe reiger</i>					1					1		1	1	4
<i>Boomklever</i>	9	7	4	7	3	4	3	4	7	5	7	7	6	73
<i>Boomkruiper</i>	9	2	4	3	3	3	5	2	2	4	2	4	1	44
<i>Bosuil</i>								2		1	1	1		5
<i>Ekster</i>	37	37	36	36	37	34	35	31	39	30	45	52	42	491
<i>Fitis</i>				1										1
<i>Gaai</i>	11	14	17	13	14	20	16	19	21	19	17	16	14	211
<i>Gekraagde roodstaart</i>		1												1
<i>Glanskop</i>				1	2	4	4	3	4	3	4	3	3	31
<i>Goudhaantje</i>	2		2	3		1	1	1	1			1		12
<i>Goudvink</i>	3								1	2			6	12
<i>Grauwe vliegenvanger</i>										2		1		3
<i>Groenling</i>	6	13	13	20	9	17	11	18	22	17	25	19	18	208
<i>Grote bonte specht</i>	7	11	10	9	10	10	9	13	17	13	10	10	15	144
<i>Halsbandparkiet</i>	2	3		3	6	7			7	8	6	3	6	51
<i>Heggenmus</i>	22	25	22	20	20	22	20	22	25	25	24	18	20	285
<i>Holenduif</i>	3	3	2	1	2		2	1	4	2	4	6	6	36
<i>Houtduif</i>	21	24	26	26	26	30	32	37	39	38	47	34	40	420
<i>Huismus</i>	173	161	199	179	157	169	200	195	205	220	238	202	199	2497
<i>Kauw</i>	43	34	46	42	40	30	37	39	41	41	43	44	47	527
<i>Keep</i>					1				1					2
<i>Kokmeeuw</i>		1			2		5	4	5	6	8	4	15	50
<i>Koolmees</i>	50	57	52	65	54	66	55	68	83	73	66	64	70	823
<i>Koperwiek</i>												1	3	4
<i>Kuifmees</i>		2	1	2	1	2	1	2	3	2	2	1	3	22
<i>Matkop</i>				2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	21
<i>Mereel</i>	37	42	46	44	52	48	48	59	64	57	64	61	64	686
<i>Phylloscopus spec</i>	1													1
<i>Pimpelmees</i>	44	43	57	49	40	45	49	48	58	58	57	59	81	688
<i>Putter</i>		2	3										1	6
<i>Ringmus</i>				1		1	1	1	3	2	3	1	1	14
<i>Roek</i>	2		2	6	4	2			3	6	3	4	4	36
<i>Roodborst</i>	18	19	21	20	22	23	22	28	30	31	32	28	28	322
<i>Sijs</i>							1	1			1		1	4
<i>Sperwer</i>		1			1		1		2			1	1	7
<i>Spreeuw</i>	28	53	48	105	30	24	38	18	29	24	30	28	28	483
<i>Staatmees</i>	12	15	8	20	14	6	10	24	2	2	16	10	20	159
<i>Tjiftjaf</i>		1	1		1									3
<i>Turkse tortel</i>	21	16	18	18	106	29	19	25	33	30	30	29	24	398
<i>Vink</i>	10	15	29	24	32	49	50	52	63	60	58	57	65	564
<i>Vuurgoudhaan</i>									1					1
<i>Winterkoning</i>	4	4	7	10	11	14	11	9	12	9	12	10	10	123
<i>Zanglijster</i>	1	3	2	1		1	1	3	6	4	1	2	1	26
<i>Zwarte kraai</i>	9	7	5	8	8	8	4	8	6	4	9	11	11	98
<i>Zwarte mees</i>			1		2	4	4	5	6	9	10	8	7	56
<i>Zwartkop</i>	3	1	1			1			1			1	4	12

9. Seizoenen

De indeling in lente, zomer, herfst en winter is gebaseerd op de positie van de aarde ten opzichte van de zon. De zon is de belangrijkste warmtebron voor aarde en atmosfeer, maar verwarmt de aarde niet gelijkmatig. Bovendien verandert de temperatuur op veel plaatsen van maand tot maand, wat leidt tot de verschillende seizoenen. De seizoenverschillen vinden hun oorzaak in de schuine stand van de as waar de aarde om draait. Hierdoor komt de zon op het noordelijk halfrond (waar ook Nederland ligt) in de zomer hoger boven de horizon dan in de winter en schijnt daardoor in de zomer langer dan in de winter. De meteorologische seizoenen beginnen, om de klimatologische berekeningen eenvoudig en uniform te houden, steeds op de eerste van de maand, december, maart, juni en september. De astronomische seizoenen beginnen rond de 21e of 22 van die maanden.

Lente: De meteorologische lente begint op 1 maart en duurt tot en met 31 mei. De astronomische lente begint in de komende decennia vrijwel ieder jaar op 20 maart. Bij het begin van de sterrenkundige lente staat de zon precies boven de evenaar. De astronomische seizoen indeling is gebaseerd op de positie van de aarde ten opzichte van de zon, de meteorologische heeft als uitgangspunt dat ieder seizoen drie complete kalendermaanden telt. Door het warmere weer van de laatste jaren begint het groeiseizoen, de lente in de natuur, tegenwoordig eerder.

Zomer: Waarschijnlijk is de benaming zomer afgeleid van zon. Het begin van de ongeveer drie maanden durende astronomische zomer valt rond 21 juni. De zon bereikt dan de Kreeftskeerkring waarna de dagen in het noorden weer korter worden. Meteorologen rekenen juni, juli en augustus tot de zomer, maar ook voor en na die tijd kan het zomers zijn. Het zomerhalfjaar duurt van mei tot en met oktober. Vooral in juli en augustus is de kans warmte en hittegolven het grootst. Klimaatonderzoekers verwachten een verdere temperatuurstijging met meer kans op hittegolven, meer mediterrane zomerweer dus.

Herfst: De herfst (najaar) loopt (ten noorden van de evenaar) officieel van 21 september t/m 20 december, maar het astronomisch begin van de herfst ligt rond 23 september. De zon gaat dan door het herfstpunt en staat precies boven de evenaar waardoor dag en nacht vrijwel even lang duren. Om praktische redenen begint de meteorologische herfst eerder, op 1 september op het noordelijk halfrond en op 1 maart op het zuidelijk halfrond. Die afspraak, om steeds drie opeenvolgende kalendermaanden tot één seizoen te bestempelen, is afkomstig van de Societas Meteorologica Palatina, een van de eerste internationale weerorganisaties uit 1780. In de herfst wordt het mede door de lagere stand van de zon en de kortere daglengte steeds kouder maar soms leeft de zomer weer even op, in de volksmond oudewijvenzomer of Indian Summer genaamd. De herfst staat vooral bekend om zijn stormen. Oorzaak van de levendige depressie-activiteit zijn de grotere tegenstellingen in temperatuur op het noordelijk halfrond.

Winter: De gemiddelde wintertemperatuur loopt uiteen van 2,4 graden in het noordoosten tot 4,2 graden in het zuidwesten. In de oostelijke helft liggen de nachtelijke temperaturen gemiddeld enkele tienden van graden onder nul, in het westen een paar graden boven nul. De laatste decennia waren zachte winters in de meerderheid en de laatste dertig jaar leverden zelfs de zeven zachtste sinds het begin van de metingen in 1706. De winter is niet het natste jaargetijde van het jaar. Landelijk valt er 186 mm, dat is 45 mm minder dan in het najaar. De zon schijnt in drie maanden gemiddeld tussen 160 en 180 uren, het meest in het westen. Gewoonlijk laat de zon in het donkerste seizoen op 37 dagen geheel verstek gaan, terwijl dat de zomer landelijk maar 5 zonloze dagen telt.

(bron: KNMI)

10. Hoe zijn de seizoenen in 2015 (landelijk) verlopen?

(bron: KNMI)

10.1. Winter 2014-2015 (december, januari, februari)

Vrij zacht, nat en zonnig

Met een gemiddelde temperatuur van 4,1 °C tegen een langjarig gemiddelde van 3,4 °C, gaat de winter van 2014/2015 als vrij zacht de boeken in. Vooral december en januari waren zacht, februari week niet veel af van het langjarig gemiddelde.

De winter kende een afwisseling van zachte en wat koudere periodes. Koudere periodes kwamen voor aan het einde van de maand december, halverwege de maand januari en aan het begin van februari. Op 23 januari kwam op veel plaatsen de temperatuur de gehele dag niet boven het vriespunt en werd in De Bilt de eerste en enige ijsdag van deze winter genoteerd. Normaal telt de winter zeven ijsdagen. Het aantal vorstdagen, dagen waarop de minimumtemperatuur onder het vriespunt komt, lag met 37 wel in de buurt van het langjarig gemiddelde van 38 dagen. Echt koud werd het echter niet. Matige vorst van meer dan vijf graden onder nul kwam vaker voor, maar de meeste dagen kwam de temperatuur maar net onder het vriespunt. Tot strenge vorst kwam het helemaal niet. De landelijk laagste temperatuur bedroeg -9,1 °C en werd gemeten op 28 december boven een sneeuwdek in Woensdrecht.

Dat het nauwelijks echt koud werd blijkt ook uit het koudegetal. Dat staat met nog een maand te gaan op 7,8. Het getal wordt verkregen door alle etmaalgemiddelde temperaturen onder het vriespunt tussen 1 november en 31 maart, met weglating van het minteken, op te tellen. Een winter met een koudegetal onder de tien wordt geclassificeerd als buitengewoon zacht, tussen de tien en twintig als zeer zacht. De winter van 2013/2014 staat bovenaan de lijst met een koudegetal van 0,0.

Zacht was het vooral halverwege december en aan het begin van januari. De hoogste temperaturen werden dan ook in deze periode bereikt. Op 9 januari werd met 14,5 °C in Ell de landelijk hoogste temperatuur deze winter geregistreerd.

Met 228 uren zon tegen een langjarig gemiddelde van 196 was de winter zonnig. Dit komt vooral door de zonnige februari maand. December en januari weken nauwelijks af van de normale waarden. Het zonnigst was het in de kustgebieden met in De Kooy 252 uren zonnenschijn. Het somberst was het in het oosten van het land met op de vliegbasis Twenthe 182 uren zonnenschijn. In De Bilt scheen de zon 226 uur tegen 198 uur normaal.

De winter verliep nat met gemiddeld over het land 238 mm tegen 208 mm normaal. Januari zorgde voor de meeste neerslag, december en februari weken niet veel af van het langjarig gemiddelde. Af en toe viel de neerslag in winterse vorm. Op 27 december zorgde een depressie voor een sneeuwdek in het midden en zuiden van het land. Op sommige plaatsen in Noord-Brabant werd een sneeuwdek van 15 cm waargenomen. Op 24 januari kwam het, tijdens het verdrijven van de koude lucht, op uitgebreide schaal tot ijzel. Op veel plaatsen viel ook sneeuw, vooral in de oostelijke helft van het land. 7 februari werd het in het noorden van het land verraderlijk glad door ijzel. December en januari waren ook regelmatig onstuimig. Op 12 december stond in IJmuiden enige tijd een windkracht 9, storm. Ook op 9 en 10 januari stond er aan zee af en toe storm.

De meeste neerslag viel deze winter in een strook in het midden van het land, ca. 280 tot 300 mm. De minste neerslag viel in het zuiden van het land, lokaal minder dan 210 mm. In De Bilt viel 276 mm, tegen normaal 203 mm.

Vorig jaar winter was in De Bilt de gemiddelde temperatuur 6,0 °C, bedroeg het aantal uren zonnenschijn 231 en de neerslagsom 194 mm.

Normaal=het langjarig gemiddelde over het tijdvak 1981-2010

10.2. Lente 2015 (maart, april, mei)

Vrij koel, droog en zeer zonnig

Met een gemiddelde temperatuur van 9,2 °C tegen 9,5 °C normaal was de lente van 2015 vrij koel. Maart en april weken niet of nauwelijks af van het langjarig gemiddelde, maar in de maand mei lag de gemiddelde temperatuur met 12,4 °C ruim onder het langjarig gemiddelde van 13,1 °C.

Het weer werd een groot deel van de lente bepaald door hogedrukgebieden. Meestal kwam de wind uit noordelijke richtingen van zee en dat zorgde ervoor dat in april en mei vooral in het noorden de temperaturen vaak bleven steken onder het langjarig gemiddelde. In maart was dit effect juist andersom. In die maand zorgde het toen nog juist relatief warme zeewater er juist voor dat de temperaturen in het noorden van het land boven normaal lagen en het in het zuiden van het land aan de koude kant was.

De lente telde nog dertien vorstdagen (minimumtemperatuur onder 0,0 °C), tegen twaalf normaal. Het koudst werd het op 11 maart in Deelen: -4,8 °C. De eerste warme dag (maximumtemperatuur 20 °C of hoger) diende zich in De Bilt aan op 14 april. In totaal waren er slechts vijf warme dagen, tegen veertien normaal. Ook het aantal zomerse dagen bleef beperkt, alleen op 11 mei werd het in De Bilt boven de 25 °C. Het warmst werd het die dag in Ell: 26,7 °C. Normaal telt de lente vier zomerse dagen.

Opmerkelijk was hier ook weer het verschil tussen het zuiden en het noorden van het land. Maastricht telde deze lente veertien warme dagen, waar vijftien dagen normaal zijn. Eelde kende slechts twee warme dagen, waar twaalf dagen normaal zijn.

Doordat het weer een groot deel van de lente werd bepaald door hogedrukgebieden bleef de hoeveelheid neerslag beperkt. Gemiddeld over het land viel 131 mm tegen een langjarig gemiddelde van 172 mm. Alle maanden waren droger dan gemiddeld. Het droogst was het zoals gebruikelijk in het voorjaar aan de kust met in Vlissingen slechts 92 mm neerslag. In het noordoosten van het land en op de Veluwe viel de meeste neerslag, op het KNMI-station Deelen 185 mm. In De Bilt viel 127 mm tegen 171 mm normaal.

Veel neerslag viel op 5 mei, toen zware onweersbuien voor lokaal ca. 40 mm neerslag zorgden. Daarbij kwamen ook windstoten voor tot 100 km/h. Op 29 maart stond aan zee af en toe een storm, kracht 9. In de kustprovincies kwamen windstoten voor tot 115 km/uur. Ook op 31 maart kwam het tot storm aan zee en (zeer) zware windstoten van 100-134 km/uur in een groot deel van het land.

De lente was zeer zonnig. Met over het land gemiddeld 621 uren zon tegen 517 uur normaal, bezet de lente van 2015 na 2011, 1990 en 2007 de vierde plek wat betreft de meeste uren zonnenschijn vanaf 1901. Alle drie de maanden waren zonniger dan gemiddeld. Vooral april was zeer zonnig. Het zonnigst was het in het zuidwesten van het land met in Vlissingen 669 uren zon. Het somberst was het in het noordoosten van het land met in Eelde 573 uren zonnenschijn. In De Bilt scheen de zon 619 uur tegen 502 uur normaal.

Vorig jaar lente was in De Bilt de gemiddelde temperatuur 11,2 °C, bedroeg het aantal uren zonnenschijn 570 en de neerslagsom 186 mm.

Normaal=het langjarig gemiddelde over het tijdvak 1981-2010

10.3. Zomer 2015 (juni, juli, augustus)

Vrij warm, zonnig en gemiddeld over het land vrij nat

Van hittegolf tot zomerstorm

De zomer was vrij warm met een gemiddelde temperatuur die in De Bilt is uitkomen op 17,5 °C. Het langjarige gemiddelde bedraagt 17,0 °C. Er was wel sprake van een grillig temperatuurverloop en sterk wisselend weerbeeld.

In juni werden koele tijdvakken afgewisseld door zeer warme dagen. Aan het eind van de maand werd het weerbeeld hoog zomers. Vanaf 30 juni was er sprake van een hittegolf die tot 5 juli duurde. Een hittegolf is een opeenvolging van minimaal vijf zomerse dagen (maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger), waarvan minstens drie tropische (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger). Het warmst deze zomer werd het op 2 juli in Maastricht: 38,2 °C. Deze waarde hoort bij de hoogste ooit gemeten in ons land en lag in de buurt van het nationale hittestrecord van 38,6 °C, gemeten op 23 augustus 1944 in Warnsveld. Na de hittegolf lag de temperatuur lange tijd rond normaal. De laatste week van juli verliep uitgesproken koel. Augustus ging vervolgens weer op de zomerse tour. Rond het midden van de maand waren er een paar koele, natte dagen waarna het zomerweer nogmaals enkele keren kort terugkeerde. Uiteindelijk eindigde augustus met een gemiddelde temperatuur van 18,5 °C tegen 17,5 °C normaal. In totaal werden in De Bilt vijf tropische, 28 zomerse dagen en 62 warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 °C of hoger) genoteerd, tegen respectievelijk vier, 21 en 60 normaal.

Neerslag

Gemiddeld over het land viel 255 mm regen tegen 225 mm normaal. Na een droge lente ging ook de zomer droog van start. Een groot deel van juni werd het weer bepaald door hogedrukgebieden waardoor er landelijk gemiddeld slechts 33 mm regen viel tegen 68 mm normaal. In het westen viel op veel plaatsen in juni niet meer dan 20-30 mm. In juli werd 92 mm geregistreerd tegen 78 mm normaal. In het noordoosten viel toen lokaal ruim 140 mm regen. De natste zomermaand was augustus met gemiddeld over het land 131 mm tegen een langjarig gemiddelde van 78 mm. Van de KNMI-stations was Herwijnen natst met 338 mm, in Eindhoven en Westdorpe viel het minst met 181 mm.

Meest opvallend de afgelopen zomer was de storm die op 25 juli over het land trok. In IJmuiden werd tijdelijk windkracht 10 waargenomen. Bijzonder was ook de langdurige regenval van 15 tot en met 17 augustus. In een brede strook over het noorden van het land viel die dagen 50 tot ruim 100 mm. Op 24 augustus werd Wieringerwerf getroffen door een tornado. In de nacht van 30 op 31 augustus trokken zware onweersbuien over met name het Rivierengebied. Lokaal werd ruim 50 mm afgetapt, in Nieuwendijk zelfs 97 mm. Op een opvallend groot aantal plaatsen viel hagel, lokaal met een grootte van 4-6 cm. In totaal werden deze zomer zes dagen geteld met op tenminste één KNMI-neerslagstation 50 mm regen of meer. Het normale aantal bedraagt zeven. Op dergelijke dagen ontstaat vaak lokaal wateroverlast.

Zonneschijn

De zomer was zonnig met gemiddeld over het land 684 zonuren tegen een langjarig gemiddelde van 608 uren. In alle drie de afzonderlijke zomermaanden was de zon meer te zien dan gebruikelijk. In juni werden 241 uren geregistreerd tegen 201 normaal, in juli 225 en in augustus 219 tegen respectievelijk 225 en 172 uren normaal. Het zonnigst was het in Vlissingen met 708 zonuren. De minst zonnige stations waren Eelde en Nieuw Beersta met 656 uren zonneschijn.

Normaal=het langjarig gemiddelde over het tijdvak 1981-2010

10.4. Herfst 2015

Vrij zacht, normale hoeveelheid neerslag en aantal uren zonneshijn

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 11,1 °C tegen 10,7 °C normaal was de herfst vrij zacht.

De herfst ging echter koud van start. September was sinds 2001 niet meer zo koud geweest. De hoogste temperatuur in september bedroeg in De Bilt slechts 20,2 °C. We moeten ruim een halve eeuw terug in de tijd om een septembermaand te vinden met een nog lager maximum; in 1950 kwam de temperatuur niet hoger dan 19,9 °C.

Oktober was in haar geheel ook een koude maand, maar kende wel een afwisseling tussen zachte en koude tijdvakken. Vooral rond het midden van de maand was het zeer koud voor de tijd van het jaar. De tweede decade van oktober (dag 11 tot en met 20) was sinds 1992 niet meer zo koud geweest.

November was met een gemiddelde temperatuur van 9,9 °C tegen een langjarig gemiddelde van 6,7 °C juist de op één na zachtste novembermaand in ruim een eeuw. Alleen november 1994 was nog zachter met een gemiddelde van 10,2 °C. Er werden talrijke temperatuurrecords gebroken en zowel de eerste (dag 1 tot en met 10) als tweede (dag 11 tot en met 20) decade van de maand waren sinds 1901 nog nooit zo zacht verlopen. Op een flink aantal dagen lag de gemiddelde temperatuur maar liefst vijf tot ruim zeven graden boven de normale waarde voor de tijd van het jaar.

De eerste vorstdag (minimumtemperatuur lager dan 0,0 °C) werd deze herfst pas geregistreerd op 23 november. Toen zakte het kwik in De Bilt tot -2,6 °C. Het kwam in totaal daarmee tot slechts één vorstdag deze herfst tegen zeven normaal.

Warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 °C of hoger) kwamen door het vlakke temperatuurverloop in september nauwelijks meer voor. September telde er twee, tegen tien normaal. Oktober en november kenden geen warme dagen meer, tegen normaal resp. twee en nul.

Met gemiddeld over het land 248 mm week de hoeveelheid neerslag niet veel af van het langjarige gemiddelde van 243 mm.

In september viel 88 mm tegen normaal 78 mm. Een fors deel daarvan viel op de 15e toen in een groot gebied 25-50 mm viel. Oktober was een droge maand met landelijk gemiddeld 34 mm tegen 83 mm normaal. In de westelijke kustprovincies viel het minst, ongebruikelijk voor een herfstmaand. Op 14 oktober kwam het in de hogere delen van Limburg tot sneeuwval waardoor het landschap wit kleurde. In Nederland sneeuwt het in oktober alleen bij hoge uitzondering, in De Bilt voor het laatst op 24 oktober 2003.

November was een natte maand met gemiddeld over het land 126 mm tegen normaal 83 mm. Het was vaak onstuimig. Op 15 november trok de eerste herfststorm over de kust. Ook op 17 en 18 november veroorzaakte een actieve depressie storm met zware tot zeer zware windstoten tot 115 km/uur aan zee. Op 29 november trok de derde storm van deze herfst over de noordelijke kustprovincies. Opnieuw kwamen zeer zware windstoten voor tot 122 km/uur.

De herfst was het natst langs de westkust met op diverse plaatsen ruim 300 mm neerslag. Het droogst was het in het zuidoosten van het land met op KNMI stations Ell slechts 143 mm neerslag. In De Bilt viel ca. 245 mm tegen normaal 241 mm.

Landelijk gemiddeld scheen de zon 335 uren tegen 320 uren normaal. In alle drie de afzonderlijke herfstmaanden week het aantal geregistreerde zonuren maar weinig af van het langjarige gemiddelde. Half oktober was er wel sprake van een zeer somber tijdvak. Tussen 14 en 22 oktober, negen dagen, was de zon op een aantal plaatsen slechts minder dan 2 uren te zien. Het zonnigst was de herfst op het KNMI-station Vlissingen met 360 uren zon. Het somberst was het op KNMI station Lauwersoog met 311 uren zon.

Normaal=het langjarig gemiddelde over het tijdvak 1981-2010

11. Toelichting tabellen en bronvermeldingen

11.1. Tabellen

Meerjarenoverzichten (tabel 1 t/m 4)

Om de leesbaarheid te bevorderen zijn er alleen getallen in de tabellen opgenomen, maar die getallen zijn **percentages**. Hoe komen deze nu tot stand en wat betekenen deze uitkomsten?

Eerst wordt het aantal tuinen bepaald waarin een waarneming heeft plaatsgevonden; welke soort is dan niet relevant. Niet getelde weken, bijvoorbeeld vanwege vakantie, worden niet meegenomen om de totalen niet onnodig negatief te beïnvloeden, want in die week is immers niet geteld.

Het totaal van de getelde tuinen is dus de basis voor de berekening en vervolgens wordt daarna vastgesteld welke soort is waargenomen.

Voorbeeld: Totaal 13 weken in een seizoen en 10 deelnemers; in dit voorbeeld wordt er voor onderstaande berekening vanuit gegaan dat alle weken zijn geteld.

Totaal "getelde tuinen": 10 deelnemers x 13 weken = 130 tuinen.

In die periode waargenomen: Spreeuw 60 keer, Huismus 110 keer en Kauw 20 keer. Het aantal getelde vogels is niet van belang. Dat wil dus zeggen dat, wanneer er in één week 35 Spreeuwen zijn, dan telt dat als één.

De uitkomst voor het voorbeeld is dan:

Basis: 130 tuinen	Spreeuw:	60 keer waargenomen	$60/130 = 46\%$
Basis: 130 tuinen	Huisumus:	110 keer waargenomen	$110/130 = 85\%$
Basis: 130 tuinen	Kauw:	20 keer waargenomen	$20/130 = 15\%$

De Spreeuw is dus in 46% van de getelde tuinen in een bepaald seizoen waargenomen.

Koude- en warmtegetal: Deze getallen geven een bepaalde waarde aan van het seizoen en zijn bepaald door het KNMI. In een apart hoofdstuk wordt hiervan een nadere uitleg gegeven.

Historie: In deze tabel wordt een historisch verloop weergegeven van de afgelopen jaren, waarbij het jaar 1992 het eerste jaar is geweest dat er vogels in de tuinen zijn geteld.

Overzichten (tabel 5 t/m 8)

In deze overzichten wordt per seizoen en dan per week aangegeven hoe vaak een vogelsoort is waargenomen. De wijze is gelijk aan wat in het vorige hoofdstuk toegelicht; het totaal aantal getelde vogels wordt dus niet meegenomen.

Aantal getelde vogels

In afwijking van voorgaande tabellen wordt in dit overzicht het werkelijk aantal getelde vogels weergegeven. Hier worden (nog) geen conclusies aan verbonden en zijn alleen ter informatie.

T= aantal tuinen V = aantal getelde vogels

11.2. Bronvermeldingen

KNMI: het warmte en koude getal is samengesteld door het KNMI, hetgeen ook geldt voor de toelichting op deze onderdelen.

Vogelbescherming Nederland: de toelichtingen bij de foto's zijn geschreven door Vogelbescherming Ned.

Gebruikte foto's: de foto's in deze rapportage zijn gemaakt door Conny Leijdekker.